

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

**ANALIZA KREDITNEGA POVPRASHEVANJA
PREBIVALSTVA V SLOVENIJI**

LJUBLJANA, MAJ 2011

PETRA RANT

IZJAVA

Študent/ka Petra Rant izjavljam, da sem avtor/ica tega diplomskega dela, ki sem ga napisal/a pod mentorstvom mag. Eve Ribič, in da v skladu s 1. odstavkom 21. člena Zakona o avtorskih in sorodnih pravicah dovolim njegovo objavo na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne _____

Podpis: _____

KAZALO

UVOD

1 SPLOŠNO O KREDITIRANJU	2
1.1 Kreditni pogoji.....	3
2 NAČINI ZADOLŽEVANJA PREBIVALSTVA	3
2.1 Kreditiranje.....	3
2.2 Leasing.....	4
2.2.1 Vrste leasingov.....	4
2.2.2 Prednosti in slabosti leasinga.....	5
2.3 Druge oblike zadolževanja prebivalstva.....	5
2.3.1 Potrošniški krediti trgovcev.....	5
2.3.2 Blagajna vzajemne pomoči.....	6
2.3.3 Sivi trg.....	6
2.3.4 Kreditiranje med sorodniki, prijatelji in znanci.....	6
3 KREDITIRANJE PREBIVALSTVA	6
3.1 Osnovne značilnosti kreditnih poslov s prebivalstvom.....	6
3.1.1 Kreditojemalec.....	6
3.1.2 Namen in poraba.....	7
3.1.3 Odplačilna doba.....	7
3.1.4 Višina kredita.....	8
3.1.5 Obrestovanje in nadomestila.....	8
3.1.6 Način odplačevanja.....	9
3.2 Osnovna delitev kreditov.....	9
3.2.1 Predmet kreditiranja.....	9
3.2.2 Namen kreditiranja.....	10
3.2.3. Subjekt kreditiranja.....	10
3.2.4 Rok kreditiranja.....	10
3.2.5 Način odplačila.....	11
3.2.6 Način koriščenja.....	11
3.2.7 Država kreditojemalca.....	11
3.3 Zavarovanje kreditov.....	11
3.3.1 Prvovrstna zavarovanja po Sklepu Banke Slovenije.....	12
3.3.2 Ostala zavarovanja.....	12
3.3.2.1 Zavarovanje pri zavarovalnici.....	12
3.3.2.2 Zavarovanje z zastavo.....	13
3.3.2.3 Zavarovanje s poroštvom.....	14
3.3.2.4 Zavarovanje z vinkulacijo življenjske police v korist banke.....	15
3.3.2.5 Zastava poslovnega deleža.....	15
3.3.2.6 Menica družbe.....	15
3.4 Oblike kreditov.....	15
3.4.1 Potrošniški kredit.....	15
3.4.2 Hitri kredit.....	16
3.4.3 Premostitveni kredit.....	16
3.4.4 Lombardni kredit.....	16
3.4.5 Hipotekarni kredit.....	17
3.4.6 Stanovanjski kredit.....	17

3.4.7 Limiti oziroma okvirni krediti	18
3.5 Dejanska cena kredita	18
3.5.1 Sestavine kreditne pogodbe	19
3.5.1.1 Stroški ob odobritvi	20
3.5.1.2 Stroški vodenja	21
3.5.1.3 Stroški zavarovanja.....	21
3.5.2 Obrestna mera.....	21
3.5.2.1 Temeljna obrestna mera in inflacija	22
3.5.2.2 Oblikovanje referenčne obrestne mere na slovenskem denarnem trgu	23
3.5.2.3 Način obračunavanja obresti in vrste obresti.....	24
3.5.2.4 Gibanje obrestnih mer	27
4 KREDITIRANJE PREBIVALSTVA V SLOVENIJI.....	33
4.1 Kritično zadolževanje	33
4.1.1 Vzroki in nastanek finančno-gospodarske krize.....	33
4.1.2 Razmere v Sloveniji pred in po finančno-gospodarski krizi	35
4.2 Vpliv finančne krize na Slovenijo	37
4.3 Kreditiranje v Sloveniji v obdobju od leta 2006 do 2010	38
4.4 Zadolževanje prebivalstva v tuji valuti.....	40
4.5 Razlogi za zadolževanje prebivalstva.....	41
5 ZAKONODAJNO OKOLJE IN BANČNA REGULATIVA V REPUBLIKI SLOVENIJI.....	42
5.1 Nadzor nad bankami.....	43
5.2 Struktura slovenskega bančnega sistema.....	43
5.3 Tveganja v bančništvu	45
5.3.1 Kreditno tveganje	46
5.3.2 Operativno tveganje.....	46
5.3.3 Tržno tveganje	47
5.3.4 Valutno tveganje.....	47
5.3.5 Obrestno tveganje	47
5.3.6 Likvidnostno tveganje	48
5.3.7 Sistemsko tveganje	48
5.4 Nastanek kapitalskih sporazumov Basel I in Basel II	48
5.5 Basel III	50
SKLEP	
LITERATURA IN VIRI	
KAZALO PRILOG	

KAZALO TABEL

Tabela 1: Obseg novih posojil gospodinjstvom v domači valuti (v mio SIT/EUR*).....	39
Tabela 2: Lastniška struktura bančnega sektorja (po lastniškem kapitalu, v %).....	44

KAZALO SLIK

Slika 1: Višina obrestnih mer za posojila v domači valuti in obrestnih mer Evropske centralne banke v obdobju od januarja 2006 do septembra 2010 (v % na letni ravni)	29
Slika 2: Mesečna in letna inflacija v Sloveniji ter letna inflacija v Evropski monetarni uniji v obdobju od januarja 2006 do septembra 2010 (v %)	30
Slika 3: Gibanje tri in šestmesečnega Euribora v obdobju od januarja 2006 do septembra 2010 (v %).....	31
Slika 4: Gibanje ključne obrestne mere od leta 1999 dalje	32
Slika 5: Povprečna letna cena nafte Brent v ameriških dolarjih za sodček	34
Slika 6: Obseg novih posojil gospodinjstvom od leta 2006 dalje (v mio EUR*).....	40
Slika 7: Tržni deleži osmih največjih bank v slovenskem bančnem sistemu konec leta 2009 (v %).....	44

UVOD

Kreditiranje je bilo vedno zanimiva in aktualna tematika, ki izhaja iz časov pred našim štetjem. S časom se njegova osnovna funkcija ni bistveno spremenila. V skladu s teorijo velja, da gospodarske celice, ki razpolagajo s finančnimi presežki in ustvarjajo prihranke, kreditirajo gospodarske celice s finančnim primanjkljajem. To lahko storijo neposredno ali posredno preko finančnih posrednikov.

Gospodinjstva oziroma prebivalstvo je eden izmed sektorjev, na katerega se delijo gospodarske celice, ki kot celota ustvarjajo prihranke, in je tako neto upnik. Kljub temu da je prebivalstvo tisti sektor, ki ustvarja prihranke, pa znotraj sektorja najdemo takšne posameznike, ki imajo finančni primanjkljaj. V današnjem razvoju finančnega posredništva obstaja poplava različnih finančnih produktov, ki so na voljo posameznikom (prebivalstvu), da kljub premajhnim trenutnim prihodkom zadovoljujejo svoje potrebe. Prilagajanje finančnih posrednikov, ki omogočajo zadovoljevanje vseh potreb željam končnih uporabnikov, je neizmerno. Uporabnik lahko tako za zadovoljevanje svojih potreb izbira med plačili na več obrokov, več vrstami kreditov, različnimi finančnimi leasingi ali najemi, katerih skupni imenovalac pa je kreditno razmerje.

V Sloveniji je kredit še vedno tisti finančni produkt, ki je pri kreditiranju prebivalstva najbolj razširjen in seveda tudi največkrat uporabljen. Bančni kredit posamezniku tako predstavlja osnovni produkt, s katerim se primerjajo ostali načini kreditiranja. Krediti, ki so predmet ponudbe slovenskih bank, se med seboj ločujejo. Močna konkurenca ostalih finančnih posrednikov je banke prisilila, da svoje kreditne produkte nenehno izboljšujejo in prilagajajo potrebam posameznikov.

V prvih treh poglavjih diplomskega dela bom najprej predstavila teoretične podlage in splošne značilnosti bančnega kreditiranja v Sloveniji. Vsaka uprava banke v okviru svoje poslovne politike, poslovnih ciljev in strategije določi osnovne smernice oziroma navodila zaposlenim za sklepanje kreditnih poslov s prebivalstvom. Osnovne značilnosti, ki veljajo pri kreditiranju prebivalstva bom povzela z nekaterimi osnovnimi pojmi. Predstavila bom, kaj pomeni kredit, kakšni so pogoji kreditiranja in kakšne načine zadolževanja poznamo.

V nadaljevanju bom predstavila, kako se krediti delijo, kaj je predmet kreditiranja, kakšen je namen kredita ter kako se razlikujeta proizvodni in potrošniški kredit. Med osnovne značilnosti kreditiranja spadata tudi doba in način odplačila. V okviru osnovnih značilnosti bom predstavila tudi zelo pomembno poglavje z vidika zavarovanja kredita. Pri sklopu tretjega poglavja bom predstavila tudi različne oblike kreditov, ki jih poznamo, od verjetno najbolj poznanega in najbolj razširjenega potrošniškega in stanovanjskega kredita do hitrega in premostitvenega kredita. Med osnovnimi značilnostmi kreditov posebno pozornost namenim tudi dejanski ceni kredita oziroma obrestni meri. Podpoglavje tretjega poglavja se tako podrobneje osredotoča na gibanje obrestnih mer v povezavi z gibanjem stopenj rasti cen oziroma inflacije.

V četrtem poglavju bom predstavila kreditiranje prebivalstva v Sloveniji. Začela bom z vzroki za nastanek finančno-gospodarske krize in prekomerno zadolževanje prebivalstva. Primerjala bom razmere na slovenskem kreditnem trgu pred finančno-gospodarsko krizo s

stanjem po krizi. Skušala bom pojasniti vpliv krize na kreditiranje prebivalstva v Sloveniji ter podrobneje predstavila, kakšno je bilo kreditiranje v obdobju od leta 2006 pa do danes. Osredotočila se bom tudi na razloge za zadolževanje prebivalstva.

Ker je povpraševanje po kreditih omejeno tudi s ponudbo kreditov, se v zaključnem delu diplomske naloge osredotočim na dejavnike, ki v luči zaostrenega zakonodajnega okolja in sprememb bančne regulative, ki so prav tako posledica finančne krize, delujejo omejevalno tudi na stran ponudbe kreditov. Poslovne banke morajo upoštevati zakonodajni okvir, ki ga bom predstavila v okviru petega poglavja. Ker se diplomsko delo osredotoča predvsem na analizo kreditiranja v Sloveniji, se bom v nadaljevanju posvetila tudi strukturi slovenskega bančnega sistema ter njihovim spremembam. Poslovna banka je pri izvajanju svoje poslovne politike in odobravanju kreditnih poslov prebivalstvu omejena s spoštovanjem določenih pravil, ki so usklajena na ravni Evropske unije. V kolikšni meri se poslovna banka lahko izpostavlja določenim bančnim tveganjem in kakšne kapitalske omejitve mora spoštovati opredeljujejo na širši ravni opredeljena t.i. baselska pravila. V zadnjem delu diplomskega dela bom večjo pozornost namenila spremembam kapitalskega sporazuma, katerega namen je okrepiti kapitalsko osnovo bank in povečati stabilnost mednarodnega finančnega sistema s čim manjšim tveganjem, katerim so banke izpostavljene, kar zagotovo vpliva tudi na kreditiranje prebivalstva, kar je osrednja tema tega diplomskega dela.

1 SPLOŠNO O KREDITIRANJU

Beseda kredit izhaja iz latinske besede »credere«, ki pomeni verovati, zaupati. »Creditum« je to, kar je zaupano, dano na upanje. Kreditiranje torej pomeni dati na upanje. Kreditor – upnik je tisti, ki kredit da, debitor – dolžnik pa je tisti, ki kredit prejme. Pravno razmerje, ki je nastalo med njima, je kreditno razmerje, ki se imenuje kredit. To razmerje je z upnikove strani terjatev, z dolžnikove strani pa dolg. Gre za medčasovno menjavo, saj sta dajatev in nasprotna dajatev časovno razmaknjeni (Ribnikar, 1994, str. 4).

Prve oblike kreditiranja so se pojavile več kot dva tisoč let pred pojavom denarja. Stari sumerski dokumenti izpričujejo, da so okrog 3000 let pred našim štetjem uporabljali kredit, ki je temeljil na posojilih v žitu po prostornini in na posojilih v kovini po teži (Ribnikar, 1999, str. 35–36). Zapise o kreditih so našli tudi pred najmanj 3000 leti v civilizacijah Babilona, Asirije in Egipta (Bass, 1995, str. 4). Pri prvih, tako imenovanih »naturalnih« kreditih, so bile obresti izplačane v istem konkretnem blagu, v katerem je bil dan in nato vrnjen kredit (Čibej, 1998, str. 9). Prvi oprijemljivejši dokazi o kreditiranju v Evropi segajo v 12. stoletje. Prva oblika kredita, ki se je pojavila na tem koncu sveta, je bil trgovski kredit. Največ primerov takega kredita je bilo v Franciji, nato v Italiji in še v Angliji v začetku 13. stoletja. Preko kredita se je sklepalo večino kupčij glede osnovnih potrebščin, kot so bile žito, vino, oblačila, volna in drugo. Pozneje so se zelo hitro razvile različne tehnike kreditiranja. V 14. stoletju se je v italijanskih mestih razvila nekakšna oblika menjalne menice. V začetku 19. stoletja se je ponovno pričel širiti trgovski kredit. To so pospešile majhne podeželske banke, ki so hitro rasle in posojale denar industrijalcem. Kredit je igral pomembno vlogo pri razvoju industrije v takratni Angliji (Bass, 1985, str. 6). Potrošniški kredit se je pojavil šele v 19. stoletju, razvijati pa se je začel po letu 1950. V 20. stoletju, še posebej po drugi svetovni vojni, so se pojavile nove vrste kreditnih poslov –

stanovanjski krediti, investicijski krediti in podobno. Le-ti so zadovoljevali druge potrebe posameznikov in organizacij.

1.1 Kreditni pogoji

Pogoji kreditiranja so postavljeni kot okvir, ki določa osnovno strategijo banke na komercialnem in tehnološkem področju ter na področju poprodajnega spremljanja kreditov. Ta okvir služi bančnim delavcem za pomoč pri snovanju individualne ponudbe, prilagojene tehnološkim možnostim na eni strani in željam ter potrebam stranke na drugi strani. Možne so prilagoditve kreditnih zneskov (odplačilna spodobnost prosilca, dodatni plačniki v okviru ožje in širše družine, upoštevanje dokazljivih prihodkov iz drugih virov in podobno), obrestnih mer (glede na ugotovljeno boniteto stranke, na dolžino sodelovanja z banko, na paleto produktov, ki jih stranka koristi), višine nadomestil (komitent, nekomitent, oblika zavarovanja), načina odplačevanja kredita (različne frekvence anuitet, možnost koriščenja moratorija pred in med odplačilno dobo) in podobno. Pri kreditih z valutno klavzulo je možno valutno prilagajanje, kjer lahko kreditjemalec tudi večkrat med odplačilno dobo na lastno pobudo in z ustreznim nadomestilom banki uveljavlja spremembo valute, v kateri se evidenčno vodi kredit.

2 NAČINI ZADOLŽEVANJA PREBIVALSTVA

2.1 Kreditiranje

Prebivalstvo je tisti sektor, ki v finančnem sistemu predstavlja gospodarske celice z največ prihranki. To seveda ne velja za vse posamezne gospodarske celice sektorja prebivalstva. Nekateri imajo v gospodinjstvu finančne presežke, spet drugi primanjkljaje. Prav ti pa morajo najti način, da ta primanjkljaj zapolnijo. Največkrat to storijo s pomočjo kreditnih storitev bank.

Kreditne storitve so vse tiste, s pomočjo katerih banke plasirajo svoj denar. Banke posojajo svoj denar sektorju prebivalstva, za kar prejemajo obresti. Krediti prebivalstvu so le del aktivne strani bilance banke, saj plasirajo denar tudi podjetjem in kupujejo različne vrste vrednostnih papirjev. Pri aktivnih poslih banka nastopa kot upnik. Prav tako je za te vrste bančnih poslov značilno, da so relativno malo tvegani. Kasneje bomo videli, da so postopki odobritve do velike mere standardizirani in kreditna tveganja zavarovana. Ne glede na relativno majhnost posameznega kreditnega plasmaja enemu komitentu pa vsi krediti prebivalstvu pomenijo pomemben del aktivne strani bilance bank.

Ravno zaradi relativno majhne vrednosti posameznega kredita enemu komitentu v primerjavi z vsemi naložbami banke in zaradi relativno velikih stroškov pridobivanja informacij o posameznemu kreditjemalcu je večina odločitev, ki se jih sprejema pri kreditiranju prebivalstva, zgolj odobritev ali zavrnitev kredita. Vsi kreditjemalci, ki jim banka odobri kredit, imajo najpogosteje enako obrestno mero. Enaka obrestna mera bo določala ceno kredita pri premožnemu individualnemu kreditjemalcu, ki si denar sposoja za nakup avtomobila višjega cenovnega razreda, kakor pri manj premožnemu

individualnemu kreditojemalcu, ki si denar sposoja za nakup avtomobila najnižjega cenovnega razreda. Edina razlika med njima je višina kredita, ki ga lahko najameta, in posledično tudi višina mesečne obveznosti (glavnica in obresti), ki sta jo sposobna plačevati. Pri kreditiranju prebivalstva lahko rečemo, da se posamezniki razlikujejo na podlagi količinskih omejitev in ne na podlagi razlik v obrestnih merah (Saunders, 2000, str. 214).

2.2 Leasing

Poleg kredita obstaja tudi oblika financiranja, ki jo imenujemo leasing.

Tudi leasing se je, kakor kredit, pojavljal že zgodaj pred našim štetjem. S časom se je spreminjal in razvil do oblik, ki jih pozna današnji poslovni svet. V Sloveniji se je začel pospešeno razvijati predvsem v zadnjih desetih letih.

Beseda leasing izhaja iz angleškega glagola »to lease«, »dati v najem«, oziroma iz samostalnika »lease«, ki ga prevajamo z »najem« (dati v najem) ali »zakup« (dati v zakup). Dejstvo je, da leasing ni ne najem, ne zakup, ne prodaja na obroke, ne prodaja na kredit, čeprav je res, da lahko vsebuje določene elemente vseh naštetih pravnih poslov. V poslovni praksi večine držav se je uveljavil in obdržal izraz leasing. Tudi v Sloveniji je ta izraz precej domač in nedvoumen.

Leasing je oblika financiranja investicij, predvsem opreme, objektov in drugih osnovnih sredstev. Pogodba o leasingu pa je pravno orodje, s pomočjo katerega se uresniči takšno ekonomsko razmerje. Lahko rečemo, da je leasing oblika financiranja, pri kateri jemalec leasinga vzame v leasing (kot posebno obliko najema) predmet leasinga (oprema, objekti in ostala osnovna sredstva) z namenom uporabe v poslovne namene. Dajalec leasinga je predmet leasinga kupil z namenom, da ga na opisani način uporablja jemalec leasinga. Pri tem dajalec leasinga ostaja lastnik predmeta leasinga ves čas trajanja leasinga (lahko pa tudi dlje, če je tako dogovorjeno v pogodbi).

2.2.1 Vrste leasingov

Finančni leasing je leasing, s katerim se prenesejo na leasingojemalca vsa tveganja in koristi, ki izhajajo iz lastništva nad stvarjo, prenos lastništva pa ni nujen, čeprav lahko pride tudi do njega. Poslovni leasing je vsak leasing, ki ni finančni.

Druge razvrstitve leasinga:

- Glede na status leasingodajalca ločimo posredni in neposredni leasing. Pri posrednem nastopa kot leasingodajalec leasing podjetje, ki kupi predmet leasing pri proizvajalcu ali trgovcu za potrebe leasingojemalca. Pri neposrednem leasingu pa nastopa kot leasingodajalec proizvajalec ali trgovec.
- Glede na ročnost se uporablja delitev na kratkoročni (do treh let), srednjeročni (3–5 let) in dolgoročni (nad pet let).

- Glede na predmet leasinga ločimo leasing potrošnih dobrin, leasing investicijskih dobrin in leasing nepremičnin.
- Glede na vrsto dogovorjenih obveznosti po izteku leasinga ločimo terminski leasing (pogodbeno obdobje je točno določeno), obnovitveni leasing in leasing z možnostjo odkupa.
- Glede na medsebojne obveznosti o vzdrževanju predmeta leasinga ločimo na neto leasing (leasingojemalec je sam zadolžen za celotno vzdrževanje predmeta leasinga) in bruto leasing (celotno ali del vzdrževanja predmeta leasinga prevzame leasingodajalec).
- Glede na sedež pogodbenih strank ločimo domači in tuji leasing.

2.2.2 Prednosti in slabosti leasinga

Glavna prednost leasinga v primerjavi z drugimi načini financiranja je, da leasingojemalec ne postane lastnik predmeta leasinga, ampak je do poteka odplačilne dobe še vedno lastnik leasingodajalec. Za leasing je značilno tudi, da je zahtevana krajša in manj zapletena dokumentacija, lažje je dobiti dostop do virov financiranja finančno šibkejših in omogoča diverzifikacijo virov financiranja.

Največja slabost leasinga za leasingojemalca je, da je leasing praviloma dražji od kredita, kar še bolj otežuje finančni položaj leasingojemalca. Slaba lastnost leasinga je tudi, da leasingodajalec kot lastnik predmeta leasinga lahko izkorišča svoj položaj na trgu in da leasingojemalec po navadi nima možnosti izboljšave najetih sredstev brez privoljenja leasingodajalca.

2.3 Druge oblike zadolževanja prebivalstva

Poleg različnih vrst kreditov in leasingov obstaja še nekaj drugih alternativnih možnosti zadolževanja prebivalstva:

- potrošniški krediti trgovcev,
- blagajna vzajemne pomoči,
- sivi trg,
- kreditiranje med sorodniki, prijatelji in znanci.

2.3.1 Potrošniški krediti trgovcev

Le-ti so kot alternativa kratkoročnim potrošniškim kreditom najbolj poznani. Trgovci zato, da lažje in hitreje prodajo svojo blago, ponujajo svojim kupcem prodajo na obroke oziroma kratkoročno kreditiranje. Takšno kratkoročno kreditiranje prebivalstva je najbolj pogosto pri prodaji pohištva, bele tehnike, turističnih aranžmajev ter večjih nakupih v trgovskih centrih. Cene takšnega kratkoročnega kreditiranja so zelo različne. Praviloma so višje kot v bankah. Postopki za pridobitev takšnega kredita pa so zelo poenostavljeni, saj običajno ne preverjajo bonitete kupca oziroma kreditojemalca.

2.3.2 Blagajna vzajemne pomoči

Že ime nam da vedeti, za kakšno kreditiranje gre v tem primeru. V določenih podjetjih lahko zaposleni, ki so v sindikatu, pridobijo sredstva iz blagajne vzajemne pomoči. Tu gre za zelo majhne zneske kreditiranja pod ugodnimi pogoji, večinoma so brezobrestni. Ti krediti se nato vračajo obročno ob mesečnih izplačilih osebnih dohodkov.

2.3.3 Sivi trg

Tako kot obstaja sivi trg delovne sile in siva ekonomija, obstaja tudi sivi trg financ. Delovanje na takšnih trgih, ki niso regulirani oziroma nadzorovani, v veliki večini so celo protizakoniti, je najbolj rizično za kreditodajalce in za kreditojemalce. Na ta trg žal zahajajo tisti posamezni kreditojemalci, ki so izčrpali že vse ostale možnosti. Kreditodajalci to v veliki meri izkoriščajo, saj se obrestne mere tu izražajo v nekaj odstotkih na mesec. Tudi posledice, ki sledijo pri prepozni vrnitvi ali celo nevrnjenem kreditu, so lahko usodne. Sivi trgi različnega blaga bodo vedno obstajali ne glede na to, kako učinkovit je legalni trg različnega blaga.

2.3.4 Kreditiranje med sorodniki, prijatelji in znanci

Kreditiranje med sorodniki, prijatelji in znanci je poznan prav vsakemu. Saj se vsak posameznik v neki dobi svojega življenja sreča s tem načinom kreditiranja, ki ga lahko uvrščamo na sivi trg.

3 KREDITIRANJE PREBIVALSTVA

3.1 Osnovne značilnosti kreditnih poslov s prebivalstvom

Uprava banke določi v okviru svoje poslovne politike, poslovnih ciljev in strategije osnovne smernice oziroma navodila zaposlenim za sklepanje kreditnih poslov s prebivalstvom. V nadaljevanju bom podrobneje predstavila nekaj osnovnih pojmov oziroma značilnosti, ki veljajo pri kreditiranju prebivalstva.

3.1.1 Kreditojemalec

Kreditojemalec mora biti polnoletni državljani Republike Slovenije, ki je sposoben vrniti kredit z obrestmi in ostalimi stroški. Oseba mora biti zaposlena za nedoločen čas v podjetju, ki ni v stečajni ali likvidaciji. Kreditojemalci, ki so zaposleni za določen čas, lahko pridobijo kredit z maksimalno odplačilno dobo, za katero so zaposleni. Kredit lahko pridobijo tudi osebe, ki niso zaposlene. To so upokojeanci in samostojni podjetniki oziroma osebe, ki samostojno opravljajo poklic, npr. zdravniki ali odvetniki.

Kredit lahko pridobijo komitenti in nekomitenti bank. Komitent banke je praviloma tista oseba, ki ima pri banki odprt tekoči račun in je prejel 1–3 redne mesečne prilive. Kreditojemalci ne smejo biti v nedovoljenem negativnem stanju na nobenem računu znotraj banke. Kredita prav tako ne morejo pridobiti kreditojemalci, ki so že pridobili kredit in ga

neredno odplačujejo oziroma ga ne poravnavaajo v skladu s pogodbo, ali kredita sploh niso odplačali in je zato nastal škodni primer. Kreditorejmalci morajo biti stari najmanj 18 let, mlajši osebi pa se kredit odobri le v primeru, če je že redno zaposlena. Zgornja meja starosti ob izteku kredita praviloma ne sme presegati 75 let. Ugotavljanje kreditne sposobnosti kreditorejmalca je glavna determinanta, ki banki zagotavlja varnost naložb in je poleg ustreznega zavarovanja kredita najbolj odgovorna naloga pri odobravanju kreditov. Kreditno sposobnost preverjajo banke na podlagi podatkov o višini osebnih prejemkov. Pred odobritvijo kredita bančni delavec preveri višino prejemkov kreditorejmalca, rednost poravnavanja obveznosti iz naslova kreditov oziroma drugih obveznosti (limit na tekočem računu), stanje zadolženosti in obstoječe mesečne odtegljaje. Osnove za določanje kreditne sposobnosti so:

- Zaposleni in upokojenci: 1/3 povprečne mesečne neto plače v zadnjih treh mesecih, zmanjšana za odtegljaje v zadnjem mesecu.
- Kmetje: odmera davka po katastrskem dohodku ali odmera davka po dejanskem dohodku. Do 1/12 letne osnove, od katere je bil odmerjen davek.
- Samostojni podjetniki: osnova je neto zavarovalna osnova za preteklo leto. Do 1/36 povprečne zavarovalne osnove za obdobje enega leta.

3.1.2 Namen in poraba

Namen in poraba kredita je odvisna glede na vrsto kredita. Krediti prebivalstvu se lahko uporabijo za različne namene: za nakup opreme, avtomobilov, gospodinjskih aparatov, večjih elektronskih naprav, za adaptacijo ali nakup hiš in stanovanj.

Ločimo potrošniški in investicijski kredit.

Potrošniški kredit se odobrava za vse namene in banke namena ne kontrolirajo. Znesek kredita se lahko usmeri na račun kreditorejmalca ali pa se izplača gotovina. Obstajajo tudi krediti iz povezanih poslov, kjer je poraba sredstev kredita izključno namenska in se sredstva nakažejo na transakcijski račun izstavitelja dokumenta na podlagi računa, predračuna ali kupoprodajne pogodbe.

Investicijski krediti se odobravajo lastnikom oziroma bodočim lastnikom nepremičnin. Nepremičnine, za katere se daje kredit, morajo biti na ozemlju Republike Slovenije. Investicijski krediti so izključno namenski, tako da je za vsak kredit potrebno dostaviti dokumentacijo, ki izkazuje namen porabe kredita.

3.1.3 Odplačilna doba

Glede na dobo odplačevanja ločimo dve vrsti kreditov:

- kratkoročni krediti, kjer je doba odplačila dolga do enega leta in
- dolgoročni krediti, kjer doba odplačila traja več kot eno leto.

Odplačilna doba kredita je močno vezana na vrsto kredita glede na namen in je odvisna od višine mesečne anuitete. Za potrošniški kredit doba odplačevanja traja od treh mesecev do šestih let, za investicijski kredit pa lahko doba odplačevanja traja od enega leta do dvajset let.

3.1.4 Višina kredita

Višina kredita je ne glede na vrsto ali namen kredita v največji meri odvisna od kreditne sposobnosti oziroma bonitete kreditojemalca. Pomembna je tudi oblika zavarovanja. Pri investicijskih kreditih velja, da banka ne kreditira celotne vrednosti nepremičnine, kadar se nepremičnina kupuje (npr. banka kreditira maksimalno 60–80 % vrednosti nepremičnine).

3.1.5 Obrestovanje in nadomestila

Obresti so cena denarja, ki jo mora kreditojemalec plačati kreditodajalcu za kapital, posojen v obliki denarja.

Pri oblikovanju cene kredita ima kreditojemalec dve možnosti, in sicer:

- nominalno (nespremenljivo) obrestno mero (npr. 2,5 % letno),
- spremenljivo obrestno mero, ki je sestavljena iz referenčne obrestne mere (npr. EURIBOR, LIBOR ...) in pribitka. Referenčna obrestna mera se spreminja na začetku posameznega obrestnega obdobja, pribitek pa je nespremenljiv.

EURIBOR – Euro Interbanking Offered Rate je medbančna obrestna mera, po kateri si reprezentativne banke iz evro območja medsebojno ponujajo depozite (posojajo denar) za določeno ročnost.

LIBOR – London Interbanking Offered Rate je londonska medbančna obrestna mera, po kateri si banke na evropskem trgu ponujajo depozite. Obrestne mere LIBOR obstajajo za različne valute (JEN, \$, CHF, GBP).

V primeru spremenljive obrestne mere zaračuna banka pribitek k osnovni obrestni meri (npr. 12-mesečni Euribor + 1,9 %). Pribitek se imenuje tudi kreditna marža, ki ga izberemo na osnovi bonitete stranke in zavarovanj, ki so dana na razpolago.

Pri obračunavanju obresti lahko banka uporablja naslednja dva postopka:

- anticipativno obrestovanje (obračun obresti vnaprej – obresti se obračunajo in odvzamejo od glavnice že na začetku obrestovalnega obdobja), ki se uporabljajo zelo redko in
- dekurzivno obrestovanje (obračun obresti za nazaj, po preteku ustreznega obrestnega obdobja).

Banka mora v kreditno pogodbo vključiti naslednje podatke:

- na katero referenčno obrestno mero so vezane obresti,
- kdaj in kako pogosto se spreminja oziroma usklajuje referenčna obrestna mera in
- kakšen pribitek se obračuna na to referenčno obrestno mero.

3.1.6 Način odplačevanja

Amortizacija kredita oziroma amortizacijski načrt nam pove, na kakšen način se bo določen kredit vrnil. Zneske, s katerimi kreditojemalec vrača kredit, v praksi običajno ne glede na dolžino obdobja med dvema zaporednima obrokom, imenujemo anuiteta. Vsaka anuiteta je sestavljena iz dveh delov: iz obresti in dela glavnice. V praksi se na določen način daje prednost obrestim. Ko kreditojemalec nakaže kreditodajalcu določen znesek, se iz njega najprej pokrijejo obresti (poleg njih tudi morebitni drugi stroški), če kaj ostane, se za razliko zmanjša stanje kreditojemalčevega dolga.

V praksi obstajata dva različna načina vračila kredita:

- Obročni način, kjer se izhaja iz predpostavke o enakih razdolžninah in sprotne dodajanju ustreznega zneska obresti. Anuiteta se z vsakim naslednjim plačilom zmanjšuje, saj je z vsakim plačilom vrnjen enak del glavnice kredita, kar manjša znesek obresti. Pri tem načinu kreditojemalec plača manj obresti, saj se glavnico ves čas enako hitro zmanjšuje. Likvidnostna obremenitev je za kreditojemalca na začetku največja in z plačili anuitet pada.
- Anuitetni način, kjer je anuiteta nespremenljiva. Znotraj anuitete se s plačili zmanjšuje delež obresti in povečuje delež razdolžnine. Pri tem načinu kreditojemalec plača več obresti, saj se glavnica na začetku zelo počasi zmanjšuje in predstavlja relativno velik delež v celotni anuiteti. Likvidnostna obremenitev pa je v tem primeru za kreditojemalca ves čas vračanja kredita enaka.

Kreditojemalec mora kredit odplačati v roku in na način, ki je določen v kreditni pogodbi. V praksi gre največkrat za odplačevanje z mesečnimi anuitetami, kjer so obremenitve za kreditojemalce ves čas vračanja kredita enake. Znotraj anuitete se spreminjata deleža obresti in razdolžnine.

Obstajajo trije načini vračila:

- preko delodajalca ali Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje na podlagi upravno administrativne prepovedi na plačo ali pokojnino,
- preko trajnega naloga na tekočem računu,
- samostojno preko položnic.

3.2 Osnovna delitev kreditov

Kredit je najbolj razširjena oblika pridobitve finančnih sredstev. Kreditni posli so uvrščeni med aktivne posle banke. Banka v tem primeru nastopa kot kreditodajalec in kot upnik. Danes banke ponujajo različne vrste kreditov glede na želje in potrebe posameznikov.

3.2.1 Predmet kreditiranja

Po predmetu, v katerem se dajejo krediti, poznamo naturalne (blagovne) in denarne (finančne) kredite. Prvi se dajejo v blagu, drugi pa v denarju. Naturalni kredit, ki so ga

dajali v stvarnih dobrinah in so ga v isti dobrini vračali, je bil značilen za naturalno gospodarstvo, danes pa je le še poredko prisoten. Bolj pogost je danes finančni kredit, ki se daje in vrača v denarju. Obstoječa kupna moč v narodnem gospodarstvu se prenaša iz upnika na dolžnika.

3.2.2 Namen kreditiranja

Posameznik, ki ima potrebe po dodatnih sredstvih, ker ima vedno nek razlog, se odloči za kredit. Glede na razlog oziroma namen kreditiranja ločimo kredite na proizvodne in na potrošne kredite.

Proizvodni krediti so krediti, s katerimi nakupujemo proizvodna sredstva za ustvarjanje novih vrednosti. Ta oblika kreditiranja je povezana s proizvodnjo in menjavo blaga in storitev in predvsem najemajo te kredite gospodarske organizacije za financiranje pridobitne dejavnosti.

Potrošni krediti so krediti, ki so namenjeni večinoma gospodinjstvom in jih najamemo za nakup življenjskih potrebščin. Dobrine, ki jih najamemo, običajno porabimo. Življenjske potrebščine porabimo naenkrat, torej zmanjšamo vrednost in svoje premoženje.

3.2.3. Subjekt kreditiranja

Kredite ločimo tudi po subjektih, katerim se kredit odobri. Tako poznamo kredite pravnim osebam in kredite fizičnim osebam. Krediti pravnim osebam so krediti, ki jih kreditodajalci dajejo podjetjem in drugim pravnim osebam, predvsem za potrebe investiranja, premostitve likvidnostnih težav in nakupu materiala.

Pri kreditih fizičnim osebam gre predvsem za potrošniške in namenske kredite, na primer stanovanjski kredit ali kredit za nakup avtomobila.

3.2.4 Rok kreditiranja

Ročnost kredita je doba, v kateri se kredit odplača. Ločimo kratkoročne, srednjeročne in dolgoročne kredite. Kratkoročni krediti imajo ročnost do enega leta, srednjeročni trajajo do deset let, dolgoročni krediti pa imajo odplačilo dobo nad deset let.

Banke ločijo kredite le na kratkoročne in dolgoročne. Pri tem se ne loči le doba odplačevanja, vendar je pomembna tudi obrestna mera. Za dolgoročni kredit velja, da je prisoten večji riziko kreditiranja in je posledično obrestna mera višja. Za dolgoročne kredite je obrestna mera največkrat spremenljiva, za kratkoročne kredite pa uporabljamo fiksno obrestno mero. Izbira med fiksno in spremenljivo obrestno mero je dejansko izbira med krajšo in daljšo dobo odplačevanja, kar pa pomeni tudi, koliko bo kreditjemalec preplačal svoj dolg. Kredit s fiksno obrestno mero omogoča odplačevanje nespremenljive mesečne obveznosti v nekem obdobju, ne glede na to, kako se gibljejo obrestne mere na trgu kapitala. Slaba stran takšnega kredita je, ko so obrestne mere na trgu kapitala nižje od fiksne obrestne mere za kredit, kreditjemalec trpi izgubo, saj bi se na trgu kapitala lahko zadolževal ceneje. Kredit s fiksno obrestno mero je primeren takrat, ko obrestne mere na

trgu kapitala močno nihajo, saj je takrat zadolževanje na trgu kapitala v povprečju relativno dražje. Med dolgoročnimi krediti, kamor spadajo tudi hipotekarni krediti, so bolj pogosti krediti s spremenljivo obrestno mero. Če so obrestne mere na trgu kapitala nizke, je tudi odplačevanje hipotekarnega kredita relativno cenejše in obratno. Če kreditojemalec meni, da se bodo obrestne mere na trgu kapitala povišale, ima navadno možnost spremembe hipotekarnega kredita v kredit s fiksno obrestno mero, vendar je tudi to povezano z dodatnimi stroški. Nekatere banke pa uporabljajo tako imenovano kombinirano obrestno mero. Kreditojemalec ima prvih nekaj let fiksno obrestno mero, kasneje pa se ta obrestna mera spremeni v spremenljivo obrestno mero in se spreminja glede na razmere na trgu.

3.2.5 Način odplačila

Po načinu odplačila dolga ločimo obročne in amortizacijske kredite. Obročni kredit imamo, kadar prodajalec prodaja blago na kredit, kupec pa ga odplačuje v obrokih, ki ustrezajo njegovi realni kupni moči. Ti obroki so razdeljeni na enake dele, imenovane anuitete. Dolg z obročnim odplačevanjem se amortizira, gre za amortizacijski kredit, to so predvsem dolgoročni krediti in se odplačujejo po planu, ki je narejen za dogovorjeno dobo odplačila v celoti.

3.2.6 Način koriščenja

Po načinu koriščenja ločimo izplačilne in garancijske kredite. Izplačilni krediti se koristijo v denarju. Kreditojemalec dobi na razpolago določeno vsoto denarja od kreditodajalca, medtem ko pri garancijskih kreditih prosilec ne dobi denarja, ampak akcept ali aval.

Glede na način koriščenja poznamo tudi redne in sezonske kredite. Redni krediti se uporabljajo za financiranje rednega poslovanja kreditojemalca in so enakomerni. Sezonski krediti pa se uporabljajo le toliko časa, kolikor traja sezona in so zato neenakomerni.

3.2.7 Država kreditojemalca

Poznamo domače in tuje kredite. Za domače kredite sta obe pogodbeni stranki iz iste države. Pri tujih kreditih pa je kreditodajalec iz tuje države. Kredit je v tem primeru v valuti države kreditodajalca ali pa v mednarodno splošno priznani valuti, kot je evro ali ameriški dolar.

3.3 Zavarovanje kreditov

Zavarovanje kredita je ena najpomembnejših determinant kredita in je namenjeno poplačilu bančnih terjatev, ki nastanejo kot posledica neplačevanja kredita. Kredit mora kreditojemalec zavarovati za celotno dobo odplačevanja kredita. Iz same narave kreditov izhaja dejstvo, da ena stran izpolni svoje obveznosti pred drugo. Tako si prva stran še pred sklenitvijo pogodbe zagotovi, da bo tudi druga stran izpolnila svoj del obveznosti. Temu so namenjena številna sredstva za zavarovanje in utrditev obveznosti.

3.3.1 Prvovrstna zavarovanja po Sklepu Banke Slovenije

Na podlagi Sklepa o razvrstitvi aktivnih bilančnih in zunajbilančnih postavk banke (Ur. l. RS, št. 28/2007) so prvovrstna zavarovanja naslednja:

- bančna vloga, za katero obstaja s pogodbo določena obveznost, da se uporabi za poplačilo terjatve;
- vrednostni papirji Republike Slovenije, Banke Slovenije ter držav EEA in nekaterih z njimi primerljivih držav OECD;
- nepreklicne garancije na prvi poziv bank, ki so pridobile dovoljenje Banke Slovenije za opravljanje bančnih storitev, prvovrstnih bank držav članic in prvovrstnih tujih bank;
- prvovrstni dolžniški vrednostni papirji bank, s katerimi se trguje na finančnih trgih (pri tem se ne upoštevajo podrejeni in zamenljivi dolžniški vrednostni papirji);
- nepreklicna jamstva Slovenske izvozne družbe, družbe za zavarovanje in financiranje izvoza;
- nepreklicna jamstva Republike Slovenije.

3.3.2 Ostala zavarovanja

Ostale oblike zavarovanj, s katerimi lahko kreditojemalec zavaruje najeti kredit so:

- zavarovanje pri zavarovalnici s plačilom zavarovalne premije,
- zastava denarnih sredstev, vrednostnih papirjev, dragocenosti in premičnih stvari, nepremičnine,
- zavarovanje s poroštvom fizične osebe ali pravne osebe,
- zavarovanje z vinkulacijo¹ življenjske police v korist banke,
- zastava poslovnega deleža,
- menica družbe.

V nadaljevanju so podrobneje opisane posamezne oblike zavarovanja kredita.

3.3.2.1 Zavarovanje pri zavarovalnici

Zavarovalnica in banka se v pogodbi o zavarovanju kreditov dogovorita, da bo zavarovalnica banki povrnila škodo v primeru, ko kreditojemalec deloma ali v celoti ne bo odplačal najetega kredita. Ta kredit se je zavaroval pri zavarovalnici, kateri je bila ob sklenitvi kredita plačana tudi zavarovalna premija.

V pogodbi se dogovorita tudi o:

- bančnih pogojih za pridobitev kredita,
- načinu izračunavanja kreditne sposobnosti,
- vsebini kreditne dokumentacije,
- obračunu zavarovalne premije in načinu prijave premij,

---

¹ Vinkulacija je izjava zavarovanca, ki je običajno dolžnik tretji osebi, da bo zavarovalnica po nastopu zavarovalnega primera izplačala zavarovalnino tej osebi oziroma, da se brez privolitve te osebe zavarovalnina zavarovancu ne sme plačati.

- postopku opominjanja,
- zavarovalnemu kritju oziroma škodi,
- načinu vložitve odškodninskega zahtevka,
- maksimalni obveznosti banke,
- ceniku.

V Sloveniji je za banko in kreditojemalca to najpogostejši in najenostavnejši način zavarovanja kredita. Zavarovanje pri zavarovalnicah sicer ni prvovrstno zavarovanje po Sklepu Banke Slovenije, je pa nedvomno zelo kvalitetno zavarovanje, saj banka kreditno tveganje prenese na tretjo osebo, to je na zavarovalnico.

Za to obliko zavarovanja se po pogojih zavarovalnice lahko odločijo tisti kreditojemalci, ki:

- prejemajo stalne mesečne dohodke pri podjetju, ki ima sedež v Republiki Sloveniji,
- so v rednem delovnem razmerju za nedoločen čas (za določen čas le za dobo zaposlitve),
- podjetje ne sme biti v stečaju ali likvidaciji,
- so pri odobritvi kredita starejši od 18 let, ob izteku dobe kreditiranja pa ne starejši od 75 let.

3.3.2.2 Zavarovanje z zastavo

Zavarovanje z zastavo lahko sklenemo z:

- denarnimi sredstvi,
- vrednostnimi papirji,
- zastavo dragocenosti in premičnih stvari ali
- zastavo nepremičnin.

Pri zavarovanju z zastavo denarnih sredstev ločimo:

- evrska in devizna sredstva in
- vpogledna sredstva, namenski ali nenamenski depozit in blagajniški zapis.

Glede na vrsto denarnih sredstev za zavarovanje moramo upoštevati zapadlost depozitov ali blagajniških zapisov, ki ne smejo biti krajša od zapadlosti kredita. Potrebno je uskladiti ohranjanje realne vrednosti denarnih sredstev in kredita ter vrsto obrestne mere.

Prednost takšne oblike zavarovanja je predvsem v likvidnosti zavarovanja in v enostavnem unovčenju pri neizvedenem plačilu. Veliko tveganje in slabost tega zavarovanja je padec vrednosti zavarovanja oziroma padec obrestnih mer ali tečajev valut.

Za zavarovanje z zastavo vrednostnih papirjev je potrebno upoštevati predpostavke:

- Izbrati moramo vrednostni papir, ki je likviden in njegova cena transparentna.
- Zapadlost vrednostnega papirja ni krajša od zapadlosti kredita.
- Čim bolj uskladiti ohranjanje realne vrednosti vrednostnega papirja in kredita.

- Čim bolj uskladiti denarni tok vrednostnega papirja (obveznice) in kredita.
- Čim bolj uskladiti vrsto obrestne mere.

Če želimo uporabiti vrednostne papirje za zavarovanje, je potrebna analiza vrednostnih papirjev, ki jo pripravljajo za to usposobljeni bančni strokovnjaki. Prednosti zavarovanja z zastavo vrednostnih papirjev so likvidno zavarovanje. Pri padcu tržne cene imamo možnost unovčiti nadomestno zavarovanje. Enostavno unovčenje pri neplačanem kreditu s prodajo brez intervencije sodišča banka nima dodatnih stroškov s hrambo. Glavna pomanjkljivost te možnosti pa je padec tržne cene vrednostnega papirja in občasna nelikvidnost trga.

Premične stvari kot so avtomobili, stroji ... in zlato, slike, umetnine, nakit ... so dragocenosti, ki so primerne za zavarovanje kot premičnina. Dragocenosti oziroma premične stvari morajo imeti trg in transparentno ceno, da jo banka vzame za zavarovanje kredita. Upoštevati moramo tudi, da življenjska doba ni krajša od zapadlosti kredita. Koliko pa je premičnina vredna, pa ocenijo posamezni strokovnjaki tj. umetnostni zgodovinarji, starinarji, zlatarji, borzni posredniki in bančni izvedenci.

Tudi pri tovrstni obliki zavarovanja kredita je prednost za banko možnost hitrega unovčenja pri neplačanem najemu kredita dolžnika. Slabost in tveganje se pojavi pri padcu vrednosti zastavljene dragocenosti. Banka ima težavo s hrambo zastavljenih predmetov.

Nepremičnine, ki jih banke vzamejo za zavarovanje, so stanovanjske nepremičnine, poslovne nepremičnine in kmetijska zemljišča. Pomembno je, da ima nepremičnina trg in transparentno ceno. Nepremičnina mora biti prosta bremena, da lahko banka na njej izpostavi prvo hipoteko. Če dolžnik ne poravnava svojih obveznosti, se upnik lahko poplača z izkupičkom od prodaje zastavljene nepremičnine. Tudi v tem primeru življenjska doba zastavljene nepremičnine ne sme biti krajša od zapadlosti kredita.

3.3.2.3 Zavarovanje s poroštvom

S poroštvom fizične osebe se porok nasproti upniku zavezuje, da bo izpolnil veljavno in zapadlo obveznost dolžnika, v primeru ko dolžnik tega ne bo storil sam. Porok se zaveže za poravnavo tujega dolga. Preden se kredit zavaruje s poroštvom fizične osebe, banka morebitnemu poroku oceni njegovo kreditno sposobnost.

Poznamo dve obliki poroštva:

- subsidarno poroštvo kot osnovni princip, ki velja, če ni drugače dogovorjeno. Za subsidarno poroštvo gre v primerih, ko upnik lahko od poroka zahteva izpolnitev obveznosti šele, ko je glavni dolžnik ne izpolni v roku.
- Solidarno poroštvo, kjer se porok zaveže kot dolžnik in plačnik ter zato odgovarja upniku kot glavni dolžnik. Upnik lahko zahteva izpolnitev pogodbenih obveznosti bodisi od glavnega dolžnika bodisi od poroka.

Zavarovanje s poroštvom pravne osebe ni bistveno drugačno kot zavarovanje s poroštvom fizične osebe, le da je takšna oblika bistveno bolj tvegana, zato je tovrstno zavarovanje pri kreditiranju fizičnih oseb zelo redko.

3.3.2.4 Zavarovanje z vinkulacijo življenjske police v korist banke

Zavarovanje z vinkulacijo življenjske police se je razvilo predvsem kot dodatno zavarovanje pri stanovanjskih kreditih, zavarovanih pri zavarovalnici ali s hipoteko. Kreditojemalcu oziroma njegovi družini v času trajanja kredita nudi večjo varnost, saj pri morebitni smrti kreditojemalca izplačilo premije iz police življenjskega zavarovanja družina porabi za odplačilo dolga in se tako izogne morebitni prodaji nepremičnine.

3.3.2.5 Zastava poslovnega deleža

V primeru zastave poslovnega deleža v družbi z omejeno odgovornostjo mora banka presoditi boniteto družbe, katere delež je ponujen v zastavo. Izbrano lastniško strukturo banka v okviru skrbnega pregleda analizira, da ugotovi morebitna tveganja, ki jih taka struktura predstavlja za banko kot kreditodajalca.

3.3.2.6 Menica družbe

Zavarovanje kredita fizične osebe je možno tudi z menico družbe. Od kreditojemalca se zahtevajo osebni podatki ter menična izjava in pooblastilo kot priloga. Menico podpiše izdajatelj – trasant. Družba, ki je izdala menico, je v tem primeru porok kreditojemalca.

3.4 Oblike kreditov

Banke svojim komitentom in nekomitentom ponujajo različne oblike kreditov, ki se neprestano spreminjajo in prilagajajo potrebam posameznikov. Banke se v procesu kreditiranja pojavljajo kot posredniki.

Najbolj pogoste oblike kreditov so:

- potrošniški kredit,
- hitri kredit,
- premostitveni kredit,
- lombardni kredit,
- hipotekarni kredit,
- stanovanjski kredit,
- limiti oziroma okvirni krediti.

3.4.1 Potrošniški kredit

To je najenostavnejša oblika kredita, ki ga lahko stranka v banki pridobi za katerikoli namen osebne potrošnje. Odplačilna doba potrošniškega kredita je navadno od enega do sedmih let. Potrošniške kredite daje banka neposredno in se tudi vračajo neposredno banki ali pa se v sistem kreditov vključi trgovska mreža. Kreditojemalec dobi kredit pri trgovskem podjetju in ga njemu tudi vrača. V tem primeru je podjetje v tesni povezavi z banko, ki mu za pokritje danih kreditov daje ustrezne kratkoročne kredite.

Višina kredita je odvisna od kreditne sposobnosti kreditojemalca in načina zavarovanja kredita. Odplačevanje poteka v mesečnih anuitetah. Največkrat se odplačevanje izvaja na podlagi administrativne prepovedi kreditojemalca, kar pomeni, da v imenu kreditojemalca anuitete nakazuje delodajalec, pri katerem je kreditojemalec zaposlen. Vedno bolj pogost način odplačevanja kredita pa je s trajnim nalogom iz transakcijskega računa kreditojemalca, ki ima odprtega pri banki, v kateri je vzel kredit ali pa pri katerikoli drugi banki.

3.4.2 Hitri kredit

Hitri krediti so nenamenski krediti in jih banke ponujajo kot potrošniške kredite pod ugodnejšimi pogoji. Ta kredit je zamenjal obročno plačevanje s čeki po transakcijskih računih. Za hitri kredit je značilno, da je postopek odobritve zelo enostaven, odplačuje se preko trajnega naloga iz transakcijskega računa, stroški odobritve te vrste kredita so zelo nizki, obrestne mere so nominalno fiksne, stroškov zavarovanja praviloma ni, kreditojemalcu pa ni potrebno prinesiti podatkov o zaposlitvi in plačah, saj zadostujejo redni mesečni prilivi na transakcijski račun. Edina zahteva bank, ki ponujajo takšne vrste kreditov, je, da so posamezniki že nekaj mesecev komitenti banke in da je poslovanje korektno.

3.4.3 Premostitveni kredit

Značilnost premostitvenega kredita je, da je kredit odobren na podlagi zastave vezanih denarnih sredstev. Odplačilna doba kredita ne sme presegati končnega roka vezave sredstev, hkrati pa se ne ugotavlja kreditna sposobnost. V primeru, ko nujno potrebujemo denar, ki smo ga naložili pri banki, nam ponudijo premostitveni kredit, ki predstavlja možnost pridobitve potrebnega denarja v kratkem času in z malo stroški. Premostitvene kredite je možno dobiti na podlagi kratko- ali dolgoročno vezanih sredstev.

3.4.4 Lombardni kredit

Jamstvo je glavna značilnost lombardnega kredita, ki ga da kreditojemalec banki. Jamstva so lahko dana v obliki vrednostnih papirjev, blaga ali plemenitih kovin. V primeru lombardnih kreditov ocenjevanje kreditne sposobnosti kreditojemalca ni, ker banka lahko unovči zastavljene vrednosti. Pri zastavi vrednostnih papirjev so lahko kot jamstvo le vrednostni papirji, katere lahko banka hitro unovči, če kreditojemalec ne izpolni svoje obveznosti. Glede na dejstvo, da cena vrednostnih papirjev niha, banka odobri višino kredita v odstotku tržne vrednosti vrednostnega papirja, s katerim kreditojemalec jamči, da bo sredstva kredita plačal.

Lombardni kredit ni odobren do 100 % vrednosti zastavljenega blaga ali papirja, temveč le do 60 ali 70 % te vrednosti. Samo pri zastavljanju blaga, katerega cena je bolj stabilna, je kredit lahko odobren do polne vrednosti. Banka si tudi pridržuje pravico, da lahko zahteva dopolnitev vrednosti zastavljenega blaga, če je njegova cena padla na trgu pod dogovorjeno raven (Filipič & Markovič–Hribernik, 1998, str. 124).

Lombardni krediti so zaenkrat manj pogosta oblika kreditiranja prebivalstva v Sloveniji, vendar pa lahko pričakujemo, da se bodo z razvojem kreditnih storitev v slovenskih bankah večkrat pojavljali.

3.4.5 Hipotekarni kredit

Hipotekarni kredit je dolgoročni kredit, namenjen nakupu, izgradnji ali prenovi nepremičnine. Zavarovan je z zastavo realne vrednosti, kot so hiše, zemljišča ali poslovni prostori, s katero kreditojemalec že razpolaga ali pa jo s sredstvi kredita kupuje.

Hipoteka pomeni z nepremičninami zavarovana terjatev in je ena izmed oblik zastavne pravice. Na podlagi hipoteke ima zastavni upnik ali upravičenec pravico zahtevati poplačilo svoje zapadle terjatve iz vrednosti zastavljene nepremičnine. Če torej dolжник svoje terjatve ne poravnava, lahko upnik s hipotekarno tožbo od sodišča zahteva, da se nepremičnina proda (na javni dražbi) in se terjatev poplača iz kupnine.

Nepremičnina je edini instrument zavarovanja, katerega vrednost je relativno nespremenljiva v daljšem časovnem obdobju in tako omogoča kvalitetno zavarovanje dolgoročnih terjatev.

Hipoteka je vezana na nepremičnino in ne na njenega lastnika, zato upnik z vknjižbo zastavne pravice v zemljiško knjigo pridobi pravico, da se izvršba na tej nepremičnini opravi tudi proti tistemu, ki je to nepremičnino pridobil kasneje. Hipoteka sega na celotno nepremičnino, na njene sestavine in pritikline in se širi na vse poznejše umetne in naravne sestavine, kot so adaptacija, novi nasadi in podobno.

Hipoteka preneha (Frantar, 1993, str. 276):

- če hipotekarni dolжник plača terjatev, ki je z njo zavarovana;
- če se hipotekarni upnik odreče hipoteki s pisno izjavo;
- če je ista oseba postala imetnik lastninske pravice in imetnik hipoteke na isti nepremičnini ali
- če je bila zastavljena nepremičnina uničena in ni bila obnovljena.

3.4.6 Stanovanjski kredit

Stanovanjski kredit je dolgoročni kredit, namenjen nakupu, gradnji ali prenovi stanovanjskih nepremičnin, redkeje počitniških nepremičnin ali nakupu zemljišča. Ciljne skupine so predvsem mlade družine in zrele družine. Kreditojemalec s kreditom pridobi enkratni znesek, ki ga porabi za želeni namen, odplačuje pa ga v več časovno dogovorjenih obveznostih. Višina kredita je odvisna od kreditne sposobnosti kreditojemalca.

Pred odobritvijo stanovanjskega kredita je v nekaterih bankah potrebno predložiti dokumentacijo porabe denarnih sredstev. Večina kreditojemalcev takrat predloži gradbeno dovoljenje, zemljiškoknjžni izpisek, prodajno pogodbo, predračun prodajalca gradbenega materiala ali predračun izvajalcev. Banka lahko v teh primerih nakaže denarna sredstva

kredita na posamezne račune izvajalcev del, prodajalcev gradbenega materiala ali pa kreditojemalcu na transakcijski račun.

3.4.7 Limiti oziroma okvirni krediti

Na transakcijskem računu banka knjiži vse denarne spremembe svojih komitentov. Transakcijski račun se lahko vodi kot depozitni račun in je na njem dobroimetje, to je saldo v dobro. Če pa komitent razpolaga s sredstvi v večjem znesku kot je dobroimetje, potem je prekoračeni znesek kredit, to je saldo v breme. Komitent se spremeni iz deponenta v jemalca kredita. Pri kreditiranju na transakcijskem računu banke odobrijo kredit na računu in s tem povečajo dobroimetje (Dimovski, 1999, str. 55).

Pri tej vrsti kredita gre za kreditno linijo, ki jo banka določi komitentu na podlagi predhodne ocene kreditne sposobnosti. Na podlagi te ocene se med banko in komitentom sklenuje kreditna pogodba, na kateri so navedeni vsi pogoji kreditiranja, znesek, do katerega se komitent lahko zadolži, obrestna mera, stroški kreditiranja in morebitno zavarovanje. Ta oblika kreditiranja je zelo ugodna, saj nudi komitentu zadolžitev v znesku, ki ga tisti trenutek potrebuje, brez predhodnih dogovarjanj. Vsak priliv na transakcijskem računu zmanjšuje zadolženi znesek, kar pomeni, da hkrati zmanjšuje stroške kreditiranja.

Limiti so kratkoročni krediti, za čas enega meseca in največ do 12-ih mesecev. Imajo pa dolgoročni značaj, saj ima komitent na voljo nenehno podaljševati in obnavljati kreditno pogodbo. Obnavljanje in podaljševanje kreditne pogodbe pa je odvisno od prilivov na transakcijskem računu, od dosedanjega poslovanja imetnika in njegove bonitete.

V praksi se pojavljata dve vrsti limitov:

- Redni limit je limit, ki je komitentu odobren avtomatično pri odprtju transakcijskega računa in mu je na voljo do ukinitve transakcijskega računa. Gre za nezavarovane bančne terjatve.
- Izredni limit pa lahko dobi komitent na podlagi prošnje, ki jo mora odobriti banka, za obdobje do enega leta. Prosilec izrednega limita mora zagotoviti ustrezno zavarovanje, najpogosteje pri zavarovalnici ali z zastavo vezane vloge pri banki.

3.5 Dejanska cena kredita

Efektivna obrestna mera (EOM) je dejanska cena kredita, izračunana v skladu z Zakonom o potrošniških kreditih². Pomeni skupne stroške kredita, izražene kot letni odstotek odobrenega zneska kredita.

---

² Zakon o potrošniških kreditih (ZPotK-1, Ur. l. RS, št. 59/2010), ki ga je sprejel Državni zbor Republike Slovenije na seji 9. julija 2010. 22. člen tega zakona pravi: (1) Efektivna obrestna mera, ki na letni ravni izraža vpliv, ki ga imajo na skupno ceno denarja vsa obstoječa ali prihodnja upravičenja in obveznosti (črpanj, odplačil in stroškov), o katerih sta se dajalec kredita in potrošnik dogovorila. (2) Za izračun efektivne obrestne mere se upoštevajo skupni stroški kredita za potrošnika, razen dajatev in stroškov, ki jih mora potrošnik plačati pri nakupu blaga ali storitev ne glede na to, ali gre za kreditno ali gotovinsko transakcijo, ter stroškov, ki jih potrošnik plača zaradi neizpolnjevanja obveznosti iz kreditne pogodbe. Stroški vodenja

Obrestna mera je zagotovo najpomembnejši, vendar ne edini element cene kredita. Banka ceno kredita oziroma obrestno mero oblikuje na podlagi:

- stroškov financiranja: obrestna mera, ki velja za banke (npr. EURIBOR).
- operativnih stroškov: stroški banke za izdane kredite.
- pričakovanih izgub: pričakovana ocena izgub pri kreditiranju (na podlagi historičnih podatkov – več za komitente s slabšo bonitetno oceno in manj za tiste z boljšo).
- stroškov kapitala: banke morajo oblikovati kapitalske rezerve za kreditiranje, ki se bodo aktivirale v primerih, da bodo izgube večje od pričakovanih (tudi primer gospodarskih kriz. Splošno velja: več za komitente s slabšo bonitetno oceno in manj za tiste z boljšo).
- pogajalske marže: nekatere banke zahtevajo tudi to maržo.

Stroški financiranja in operativni stroški običajno niso povezani z bonitetno oceno, pričakovane izgube in stroški kapitala pa so v direktni povezavi s tem, v kateri bonitetni razred se komitent razporedi – večji stroški so posledica uvrstitve v slabši bonitetni razred oziroma obratno.

3.5.1 Sestavine kreditne pogodbe

Po Zakonu o potrošniških kreditih, ki je uvedel definicijo kreditne pogodbe, kakršno vsebuje primerljiva evropska zakonodaja, je med drugim določeno, da je kreditna pogodba takšna pogodba, s katero dajalec kredita ne le daje, ampak tudi obljubi dati potrošniku kredit v obliki posojila kot gotovinske oblike kredita (sem sodijo tudi prekoračitve na tekočih računih in kreditna kartica s kreditno opcijo) in prodajo na obroke.

Kreditna pogodba je lahko tudi finančni dogovor, s katerim se doseže enak rezultat kot pri ostalih dveh navedenih oblikah potrošniškega kreditiranja. Na trgu se pojavlja vrsta dajalcev kreditov, ki opravljajo potrošniško kreditiranje kot registrirano dejavnost ali kot storitev ob registrirani dejavnosti. Sem spadajo banke in hranilnice, posojilnice in zastavljalnice, trgovinske in druge družbe iz raznih dejavnosti ter samostojni podjetniki, ki prodajajo na obroke ali na leasing ali celo izdajajo kreditne kartice s kreditno opcijo ali dajejo druge oblike gotovinskih kreditov. Skupni stroški kredita so kar zajetni in zajemajo vse stroške, ki so neposredno povezani s kreditno pogodbo. Vanje se vključujejo obresti in stroški zavarovanja kredita in na kredit vezane druge obveznosti plačila, plačila storitev in nadomestila stroškov kreditnim posrednikom, razne provizije in nadomestila (kot npr. stroški odobritve kredita in stroški vodenja kredita) ter stroški za prenos denarnih sredstev in za vodenje računa za poplačilo obveznosti po kreditni pogodbi, če dajalec kredita

---

računa, na katerem se evidentirajo plačilne transakcije in črpanja, stroški uporabe plačilnih sredstev za plačilne transakcije in črpanja ter drugi stroški v zvezi s plačilnimi transakcijami se vključijo v skupne stroške kredita potrošniku, razen če odprtje računa ni obvezno in so stroški računa ločeno prikazani v kreditni ali drugi pogodbi, sklenjeni s potrošnikom. (3) Efektivna obrestna mera se izračuna glede na dogovorjeno časovno obdobje kreditne pogodbe in roke za izpolnitev obveznosti dajalca kredita in potrošnika, kot so navedeni v kreditni pogodbi. (4) Pri kreditnih pogodbah, v katerih se dovoljuje sprememba kreditne obrestne mere in morebitnih drugih stroškov, ki so zajeti v efektivni obrestni meri in katerih dinamiko v trenutku izračuna ni mogoče natančno predvideti, se efektivna obrestna mera izračuna ob predpostavki, da kreditna obrestna mera in stroški, ki vplivajo na efektivno obrestno mero, ostanejo enaki začetni višini in se uporabljajo do poteka veljavnosti kreditne pogodbe.

zahteva, da se v ta namen odpre poseben račun ali so stroški v tem primeru nenormalno visoki.

Efektivna obrestna mera predstavlja skupni strošek kredita, izražen kot letni odstotek odobrenega kreditnega zneska. Efektivna obrestna mera je obvezna sestavina le tistih oglasov in ponudb (ponujanje kredita ali posredovanje pri pridobitvi kredita), v katerih se navajajo obrestne mere ali kakršnikoli drugi stroški. Če se navaja, mora biti obvezno opremljena z informacijo, da se lahko spremeni, če se spremenijo določeni vhodni elementi, ki so bili uporabljeni za njen izračun, in z datumom ali mesecem, na katerega se nanašajo v izračunu EOM uporabljeni podatki. Poleg tega morajo vse ponudbe in tisti oglasi, ki se nahajajo v poslovnih prostorih ali v tisku, vsebovati reprezentativen primer izračuna skupnih stroškov kredita in navedene tiste stroške, ki jih je dajalec kredita izvzel iz izračuna skupnih stroškov kredita in jih namerava potrošniku zaračunati posebej. Za potrošnika je pri tem pomembno, da je ta primer čim bolj enostaven in ne zavajajoč. Pred sklenitvijo mora biti potrošnik seznanjen z vsemi pogoji kreditne pogodbe. Sicer pa ima potrošnik čas, da razmisli o pogojih kreditne pogodbe oziroma se o njih s kom posvetuje. Kreditna pogodba mora biti sklenjena v pisni obliki. Potrošnik ne sme biti zaveden, saj mora vedeti, koliko ga bo kredit stal. Omogočena mu mora biti tudi medsebojna primerjava raznih ponudb. Sicer pa se veliko posameznikov odloča za hipotekarni kredit z namensko porabo, predvsem za nakup nepremičnine, prenovo, adaptacijo, urejanje nepremičnine, poplačilo drugih manj ugodnih kreditov ipd., saj gre za dolgoročni kredit z ugodno obrestno mero, ki ima dobo vračanja do 15 let.

Če ni mogoč natančen izračun efektivne obrestne mere, skupnih stroškov kredita ali druge obvezne sestavine pogodbe, mora pogodba vsebovati vse elemente, od katerih je ta izračun odvisen in izračun predvidene efektivne obrestne mere po pogojih, veljavnih na dan sklenitve pogodbe.

Stroški, ki so jih v skladu z Zakonom o potrošniških kreditih banke dolžne vključevati v izračun EOM so:

- stroški odobritve kredita,
- stroški vodenja kredita,
- stroški zavarovanja kredita,
- stroški vpisa hipoteke oziroma stroški notarja.

3.5.1.1 Stroški ob odobritvi

Strošek odobritve kredita je enkratni strošek, ki se izračuna v odstotkih od zneska odobrenega kredita. Določen je minimalni in maksimalni znesek stroška. Ti stroški so posebej določeni za kratkoročne in dolgoročne kredite ter posebej za komitente in nekomitente banke. Posebej se zaračunava odobritev posojila, kjer višina stroškov lahko oblikuje glede na način zavarovanja in odplačevanja ter glede na odnos med banko in bodočim kreditjemalcem.

Nadomestila, ki jih plača kreditjemalec ob najemu kredita, vsebujejo cene tiskovin, stroške sprejema in obdelavo prošnje ter stroške odobritve posojila.

3.5.1.2 Stroški vodenja

Obračunavanje stroškov vodenja kredita lahko poteka mesečno, polletno, letno ..., vendar pa večina bank stroškov vodenja posebej ne zaračunava. Ti stroški predstavljajo nadomestilo za vodenje kredita in je že všteto v znesek anuitete.

3.5.1.3 Stroški zavarovanja

Banka zavaruje kredite zaradi tveganja, da kreditojemalec ne bo poplačal svoje obveznosti v roku. Do tega lahko pride zaradi posledic spremenjenih okoliščin. Glede na to kako bo kredit zavarovan, ali pri zavarovalnici, ali z zastavo denarnih sredstev, ali vrednostnih papirjev, ali pa z zastavo na nepremičnini, je odvisen strošek zavarovanja, ki se ga plača ob odobritvi.

Pri zavarovanju preko zavarovalnice se obračuna zavarovalna premija v skladu z veljavnimi premijskimi stavki. Obseg stroškov zavarovanja se izračunava v odvisnosti od zneska najetega kredita in dobe najema.

Pri zavarovanju z zastavo nepremičnine se zaračunajo:

- stroški odvetniških storitev v primeru, da narok pri notarju opravi pooblaščen odvetnik in ne pravna pisarna banke,
- stroški zavarovanja kredita na podlagi sporazuma strank pri notarju,
- stroški vpisa zastavne pravice v zemljiško knjigo.

3.5.2 Obrestna mera

Obrestna mera predstavlja ceno kredita. Pove nam, koliko odstotkov glavnice bo kreditojemalec plačal kreditodajalcu za uporabo kredita v določenem obdobju. Znesek kredita je sestavljen iz treh spremenljivk (Čibej, 1998, str. 10):

- glavnice,
- časa obrestovanja,
- obrestne mere kot faktorja, ki pove, koliko denarnih enot bomo plačali za vsakih sto denarnih enot glavnice, ki smo jo uporabljali eno kapitalizacijsko obdobje.

Kapitalizacijska doba ali obdobje je obdobje med dvema zaporednima pripisoma (obračunoma) obresti.

Obresti so v teoriji opredeljene kot plačilo za prepustitev rabe denarnega zneska ali druge nadomestne stvari. Zaračunavajo se v odstotku od vsote glavne terjatve in po času trajanja uporabe. Pojem obresti opredeljuje obligacijski zakonik, po katerem dolžnik, poleg glavnice, dolguje tudi obresti, če tako določa zakon in so to zakonske obresti. Če pa se upnik in dolžnik dogovorita, so to pogodbene obresti.

V literaturi lahko zasledimo več vrst obrestnih mer, ki imajo svoje značilnosti. Najbolj pogosto omenjene vrste obrestnih mer so naslednje:

- Fiksna obrestna mera je obrestna mera, ki se ne spreminja v času trajanja pogodbenega razmerja oz. v času, določenem s pogodbo. Uporablja se predvsem za kratkoročne kredite.
- Spremenljiva obrestna mera se v času trajanja pogodbenega razmerja spreminja na podlagi parametrov iz pogodbe. Srečamo jo pri dolgoročnih kreditih.
- Referenčna obrestna mera je lahko:
  - EURIBOR – je referenčna obrestna mera Evropske monetarne unije in predstavlja letno obrestno mero za medbančne depozite v evrih (EUR), vezanih od enega do 12 mesecev. EURIBOR se določa dnevno, izjema so le sobote, nedelje in prazniki.
  - LIBOR – (*angl. London Interbank Offered Rate*) je vsebinsko enak EURIBOR-ju, le da se LIBOR določa v Londonu in velja za vse svetovne valute. V obeh primerih gre za medbančno obrestno mero, po kateri si banke medsebojno ponujajo depozite.
- Nominalna obrestna mera – NOM – je na letni ravni določena enovita obrestna mera, ki poleg osnovne obrestne mere vsebuje tudi določen pribitek. Pri NOM-u je upoštevana inflacija in dohodek posojilodajalca in je vsota temeljne obrestne mere (TOM) in realne obrestne mere.
- Konformna obrestna mera pomeni realizacijo ekonomskega načela, da moramo iz začetne glavnice s konformno obrestno mero pri pogostejši kapitalizaciji (denimo mesečni) dobiti enako končno vrednost glavnice kot pri celoletni kapitalizaciji in izhodiščni letni obrestni meri.
- Realna obrestna mera je tista, po kateri se izračunajo realne obresti. Te predstavljajo dejanski dohodek posojilodajalca. Z realnimi obrestmi imamo opraviti predvsem v pogojih inflacije. S pridevnikom realne ločimo dejanske obresti od tistih, ki so rezultat zgolj ohranjanja vrednosti glavnice in smo jim v vsakdanjem žargonu nekdanj rekli (re)valorizacijske obresti.
- Temeljna obrestna mera – TOM³ – je letna obrestna mera za ohranjanje vrednosti denarnih obveznosti in terjatev v domačem denarju. Do leta 2003 jo je izračunavala in objavljala Banka Slovenije (v nadaljevanju BS) v skladu z metodologijo, ki je opredeljena v sklepu BS, od tedaj naprej pa Statistični urad Republike Slovenije (v nadaljevanju SURS). Izračunava se kot aritmetično povprečje mesečnih stopenj rasti cen.
- Efektivna obrestna mera – EOM – je dejanska cena kredita, izračunana v skladu z Zakonom o potrošniških kreditih (Ur. l. RS, št. 59/2010-ZPotK-1, 23. člen) in pomeni skupne stroške kredita, izražene kot letni odstotek odobrenega zneska kredita.

3.5.2.1 Temeljna obrestna mera in inflacija

Temeljna obrestna mera (v nadaljevanju TOM) se kot indeksacijski faktor pri kreditnih in depozitnih poslih uporablja že od leta 1995. Z njim je Banka Slovenije želela stabilizirati slovenski finančni trg po osamosvojitvi. Visoka inflacija in s tem povezana tveganja so ogrožala normalno poslovanje, saj visoka inflacija razvrednoti finančno premoženje. Temu pa so se hoteli izogniti. Uporaba indeksacije je ustaljena praksa pri visoki in nestanovitni inflaciji. Tako je TOM, ki se ga uporablja za indeksacijo glavnice pri kreditnih in depozitnih poslih, pripomogel k občutku manjšega tveganja pred

---

³ Več o temeljni obrestni meri v nadaljevanju.

izgubo ali razvrednotenjem finančnega premoženja. Zaradi njega v slovenskih bankah ni bilo potrebe po posebnih instrumentih zašite pred obrestnim tveganjem.

TOM je v Sloveniji predstavljal referenčno obrestno mero, saj so se vse obrestne mere prilagajale na višino TOM. Način izračunavanja se je med njegovim obstojem spreminjal, in sicer je Banka Slovenije TOM najprej izračunavala kot trimesečno, pozneje kot šestmesečno, nato pa kot dvanajstmesečno povprečje preteklih indeksov cen na drobno. Na koncu so pristali na dvanajstmesečnem povprečju preteklih indeksov življenjskih potrebščin. Tako so bila vseskozi v slovenske obrestne mere prek TOM-a vključena pretekla dogajanja na trgu (v razvitih gospodarstvih referenčna obrestna mera kaže pričakovana dogajanja). Ker je bil TOM izračunan s pomočjo pretekle inflacije, ni nikoli realno predstavljal razmer na slovenskem finančnem trgu. Če je dejanska inflacija višja od pretekle, so obresti zaradi TOM-a prenizke in obratno: ko je dejanska inflacija nižja od pretekle, so obresti previsoke. V Banki Slovenije so se zavedali, da indeksacija s svojo zazrtostjo v preteklost preprečuje zniževanje inflacije, vpliva na rigidnost stroškov in onemogoča oblikovanje inflacijskih pričakovanj (Jurančič, 2001, str. 26).

3.5.2.2 Oblikovanje referenčne obrestne mere na slovenskem denarnem trgu

Deindeksacija ali odprava TOM bi imela v razmerah spreminjanja dinamike inflacije za posledico večjo negotovost pri vzpostavljanju nove ravnotežne sestave obrestnih mer, zaradi česar bi realne obrestne mere zrasle, njihova spremenljivost pa bi bila večja. O odpravi TOM-a torej ni mogoče razmišljati, ne da bi pri tem razmišljali tudi o nadomestni referenčni obrestni meri. Slednja bi morala imeti take lastnosti, ki bi odpravljale slabe plati TOM-a in zagotavljale stabilnost (*lat. ex ante*) realnih obrestnih mer. Predvsem bi jo morali sprejemati ekonomski osebki (poslovni svet). Sprejemljivost za poslovni svet pomeni, da so ekonomski subjekti pripravljeni izvajati finančne transakcije po tako določeni ceni in da sta obseg in število transakcij tako velika, da zagotavljata objektivnost določanja njene višine (Jašovič, 2001, str. 26).

V decembru 2001 je prišlo do dogovora o oblikovanju slovenskih medbančnih obrestnih mer SMOM⁴ med Združenjem bank Slovenije in nekaterimi bankami. SMOM se je na slovenskem denarnem trgu pojavil v začetku leta 2002 kot odgovor na takrat sprejeti zakon o obrestni meri zamudnih obresti in temeljni obrestni meri, ki ni predvideval uporabe TOM-a za finančne pogodbe z ročnostjo do enega leta. SMOM naj bi poskrbel za osnovo pri sklepanju pogodb z variabilnimi obrestnimi merami, saj naj bi služil kot tako imenovana referenčna obrestna mera, ki jo v tujini poznajo pod imeni LIBOR, EURIBOR itd.

Nova referenčna obrestna mera SMOM je tako kot TOM imela nekaj pomanjkljivosti. Ob nastanku SMOM-a so določili nekaj kriterijev, ki naj bi jih izpolnjevale obrestne mere, ki bi lahko postale referenčne. Ti kriteriji oziroma pogoji so bili:

---

⁴ Slovenske medbančne obrestne mere SMOM so obrestne mere za najeta likvidnostna posojila in najete vezane depozite v tolarjih, ki se oblikujejo na domačem medbančnem denarnem trgu. Subjekti domačega medbančnega denarnega trga so vse poslovne banke, ki imajo sedež na ozemlju RS in dnevno sklepajo medsebojne posle v domači valuti (Ur. l. RS, št. 2/2002).

- odzivnost na spremembe denarne politike Banke Slovenije,
- prilagajanje splošni likvidnosti denarnega trga,
- korektno izražanje inflacijskih pričakovanj,
- neodvisnost od TOM-a,
- marginalni vpliv posamezne banke,
- usklajenost dejanskih poslov in kotacij,
- ustrezna korelacija z osnovnimi obrestnimi merami, to je obrestnimi merami državnih vrednostnih papirjev.

Čeprav v začetku SMOM ni izpolnjeval vseh kriterijev, se je vsaj nekaterim postopoma približal. Ne glede na to pa so nekatere pomanjkljivosti ostale nerešene. Zaradi pomanjkljivosti, ki jih je imel SMOM, so se v Banki Slovenije odločili za spremembo in tako so od 1. julija 2002 vse banke morale za posle z ročnostjo do enega leta začeti uporabljati nominalne obrestne mere in linearni način obračuna obresti. To je pomenilo preusmeritev od pretekle inflacije na pričakovano, kar pomeni, da so morali biti akterji na finančnem trgu sposobni prihodnjo inflacijo predvideti in na podlagi teh pričakovanj oblikovati obrestno politiko. Za oblikovanje obrestnih mer je bila nujna informacija o dogajanju na trgu.

Potrebno je bilo objavljati obrestne mere različnih instrumentov, po drugi strani pa je bilo nujno potrebno izoblikovati neko referenco, po kateri se bodo oblikovale druge obrestne mere na trgu. Združenje Bank Slovenije je sredi leta 2002 prenehalo objavljati slovenske medbančne obrestne mere – tako imenovani SMOM – in začelo objavljati nove slovenske medbančne obrestne mere – tako imenovani SITIBOR.

SITIBOR se v primerjavi s SMOM-om v nekaterih pomembnih lastnostih bistveno razlikuje. Cilj objavljanja slovenskih medbančnih obrestnih mer je bil informiranje udeležencev denarnega trga o dnevni višini medbančnih obrestnih mer na trgu. Objavljene kotacije izbranih bank obrestne mere so bile za dane vezane depozite (prej je šlo za sprejete vezane depozite), s čimer se je vsebina SITIBOR-ja bistveno bolj poenotila z uveljavljenimi referenčnimi obrestnimi merami. Največja slabost starega SMOM-a naj bi bila z novo metodologijo odpravljena. Po novem namreč osnovo za izračun SITIBOR-ja predstavljajo zavezujoče kotacije medbančnih obrestnih mer izbranih največjih bank.

Z oblikovanjem Evropske monetarne unije (v nadaljevanju EMU) in enotne valute se je na evropskem denarnem trgu pokazala potreba po oblikovanju skupne referenčne obrestne mere, ki bi nadomestila vse dotodanje referenčne obrestne mere posameznih držav, vključenih v EMU. Tako se je kot referenčna obrestna mera oblikoval EURIBOR, ki predstavlja medbančno obrestno mero na področju EMU. Tako je Slovenija leta 2007, ko je vstopila v EMU, prevzela referenčno obrestno mero EURIBOR.

3.5.2.3 Način obračunavanja obresti in vrste obresti

Obresti se lahko obračunavajo na več načinov. Posledica je, da je končni znesek obresti različen. Način obračuna obresti in vsi ostali stroški, ki so povezani s kreditom, lahko kljub navidezno isti obrestni meri pomembno vplivajo na izbiro kreditodajalca. Slabo ali celo

povsem narobe obveščeni kreditojemalec lahko velikokrat plača za sposojeni denar več, kot bi lahko, če bi natančno vedel za:

- način obračunavanja obresti,
- podrobno vsebino različnih določil v pogodbi in
- kakšne alternativne možnosti za odplačevanje kredita se mu ponujajo.

Z vidika trenutka poznamo:

- dekurzivno obrestovanje.
To je način obrestovanja, ki je v vsakodnevni praksi pogostejši. Obresti se obračunajo po preteku ustreznega obdobja za nazaj. Take obresti imenujemo dekurzivne obresti, obrestovanju pa dekurzivno obrestovanje. Takšen način obrestovanja se uporablja pri obrestovanju kreditov v Sloveniji.
- anticipativno obrestovanje.
Pri takšnem načinu obrestovanja se obresti obračunajo in odvzamejo od glavnice že na začetku obrestovalnega obdobja oziroma kapitalizacijske dobe. Ta način obrestovanja se pri obrestovanju kreditov prebivalstvu ne uporablja, uporablja pa se pri odkupu terjatev.

3.5.2.3.1 Navadno, linearno obrestovanje

Pri navadnem obrestovanju se obresti ves čas računajo od prvotne glavnice, in sicer ne glede na to, koliko kapitalizacijskih dob je preteklo od nastanka dolga do vračila denarja. To je najpreprostejši način obračunavanja obresti, ki so pri tem računu premo sorazmerne času in obrestni meri in ne samo začetni glavnici. Dvakrat daljši čas torej prinese natanko dvakrat večje obresti.

Pri kreditih slovenske banke običajno zaračunavajo obresti za prvi dan, ko kreditojemalec sredstva prejme, ne pa tudi zadnjega, ko jih banki vrne. Potrebno pa je opozoriti na način štetja dni. Obstajajo načini, pri katerih banke zaokrožijo leto na 360 dni, namesto na dejansko število dni in mesec na 30 dni. Razlike med temi načini ne smemo zanemariti, saj sprememba iz 365 na 360 dni pomeni za 1,4 % večji znesek obresti. Slovenske banke uporabljajo pri obračunavanju meseca dejansko število dni, pri številu dni v letu pa sta v praksi oba načina zaračunavanja obresti (Saje, 2002, str. 16). Primerjave med istimi obrestnimi merami so lahko zgolj navidezno iste.

3.5.2.3.2 Konformno obrestovanje

Obrestnoobrestni račun je račun, katerega osnova je kapitalizacija obresti. Obresti se ne računajo samo od prvotne glavnice, ampak tudi od vseh obresti, nastalih v preteklih kapitalizacijskih obdobjih.

Razlika med navadnim obrestnim računom in obrestnoobrestnim računom se pokaže šele v drugem letu (obdobju) in hkrati v vseh naslednjih, ki sledijo, ko kot osnova za obrestovanje nastopi za obresti prvega obdobja oziroma prejšnjih obdobj povečana glavnica in ne več prvotna glavnica.

Pri obrestnoobrestnem računu glavnica s časom narašča kot geometrično zaporedje oziroma je v nasprotju s premo sorazmernim zaporedjem pri navadnem obrestnem računu. Primerjava linearne rasti pri navadnem obrestnem računu z eksponentno rastjo pri obrestnoobrestnem računu nas opozarja na razlike v hitrosti rasti.

Konformna obrestna mera pomeni realizacijo ekonomskega načela, da moramo iz dane začetne glavnice z novo obrestno mero pri pogostejši kapitalizaciji dobiti enako končno vrednost glavnice kot pri celoletni kapitalizaciji in izhodiščni obrestni meri (Čibej, 1998, str. 23). Kreditojemalec, ki vrne kredit v enkratnem znesku natanko po preteku leta dni, ima pri konformnem obrestovanju povsem enako obremenitev ne glede na to, kako pogosta je bila kapitalizacija. Do konformne obrestne mere najlažje pridemo tako, da najprej izračunamo konformni obrestovalni faktor, nato pa iz njega še obrestno mero.

3.5.2.3.3 Interkalarne obresti

Interkalarne obresti so obresti, ki nastanejo v času porabe posojila. Banka jih obračuna ob koncu meseca in pri prenosu posojila v odplačevanje.

V primeru interkalarnih obrestih govorimo še o enem strošku, na katerega mora biti pozoren kreditojemalec. Pojavlja se zlasti pri dolgoročnih namenskih kreditih, kjer kreditojemalec velikokrat ne izkoristi celotnega odobrenega kredita naenkrat, ampak v več zaporednih zneskih. Periodično odplačevanje kredita se običajno začne šele z začetkom naslednjega meseca po dnevu, ko je kreditojemalec dokončno izkoristil odobreni kredit. Za vmesno obdobje se obresti obračunavajo posebej, običajno analogno kot poteka obračun obresti pri osnovnem poslu.

Dejansko plačilo interkalarnih obresti pa lahko poteka na različne načine:

- pri gotovinskih kreditih se za omenjene obresti zmanjša znesek, ki ga banka nakaže oziroma izplača kreditojemalcu,
- pri negotovinskih kreditih dobi kreditojemalec plačilni nalog za plačilo ustreznega zneska,
- pri določenih dolgoročnih kreditih se znesek interkalarnih obresti pripiše osnovnemu dolgu in se določi ustrezna nova anuiteta.

Strošek interkalarnih obresti še posebej pri večjih kreditih ni zanemarljiv, saj je zanj značilno, da kreditojemalca bremeni v likvidnostno občutljivem času investicijskega procesa in ga je zato potrebno ustrezno načrtovati. V mnogih primerih so poznane želje kreditojemalcev, da pride do izplačila kredita v zadnjih dnevih meseca, saj je tako strošek interkalarnih obresti najmanjši.

Zelo pomembno dejstvo pri interkalarnih obrestih pa je, da v realnem položaju, ko je najetje kredita povezano z določenimi stroški, je višina efektivne obrestne mere neposredno odvisna od dinamike porabe odobrenega kredita, in sicer v času od odobritve do prenosa v odplačevanje. Ker je omenjena dinamika (znotraj maksimalnega roka za porabo odobrenega kredita) v celoti prepuščena kreditojemalcu, je nesmiselno razmišljati o vključevanju dejansko načrtovanih zneskov interkalarnih obresti v izračunavanje efektivne

obrestne mere. Pri sklepanju pogodb bi bilo koristno standardizirati izračune z eno od obeh mejnih variant, bodisi s predpostavko o porabi celotnega kredita v trenutku odobritve ali s predpostavko, da ga kreditojemalec v celoti porabi šele na dan prenosa v odplačilo (Čibej, 2001, str. 29).

Interkalarne obresti v veliki meri vplivajo na dejansko efektivno obrestno mero, ki jo kreditodajalci zanemarjajo in ne upoštevajo v svojih izračunih. Ker jih veliko razlik sploh ne opazi.

Pri izračunu interkalarnih obresti se uporablja ista obrestna mera, ki je določena pri odobritvi kredita. Obračunavajo se za čas porabe kredita, ki je razlika med predvidenim rokom porabe in datumom koriščenja kredita. Prenos kredita v odplačilo oziroma datum amortizacije kredita se izvrši na zadnji dan v mesecu.

3.5.2.3.4 Zamudne obresti

Ko govorimo o vrstah obrestnih mer, ne moremo mimo zamudne obrestne mere, ki je najmanj popularna za kreditojemalce in kreditodajalce. Res je, da v tem primeru kreditodajalec zasluži največ obresti, vendar do obračuna zamudnih obresti pride v tistem trenutku, ko kreditojemalec redno ne poravnava vseh svojih obveznosti. V veliki večini primerov pride do tega takrat, ko pri kreditojemalcu nastopijo določene težave, kar posledično pomeni neredne ali pa celo neporavnane obveznosti. V takšnem trenutku se kreditno tveganje banke zelo poveča. Do zamudnih obresti pride v primeru neupravičene uporabe tujega denarja (kredita), do katere praviloma pride zaradi zamude pri plačilu denarnih obveznosti. Zamudne obresti imajo praviloma tudi kaznovalno funkcijo, kadar so določene tako visoko, da za dolžnika pomenijo tudi kazen za zamudo, obenem pa ga silijo, da čim prej izpolni svojo obveznost.

Zamudne obresti zaračunava upnik dolžniku za zamudo pri plačilu. Njihova višina in način obračunavanja sta zakonsko določena. Ministrstvo za finance dvakrat na leto objavi višino predpisane obrestne mere zamudnih obresti, ki je predpisana v istoimenskem zakonu in določa, da je predpisana obrestna mera zamudnih obresti vodilna obrestna mera Evropske centralne banke, povečana za 8 odstotnih točk. Tako od 01. 07. 2010 do 31. 12. 2010 znaša 9 odstotnih točk (Ur. l. RS, št. 53/2010).

3.5.2.4 Gibanje obrestnih mer

3.5.2.4.1 Vpliv inflacije na obrestne mere

Do sedaj sem predstavila vrste obresti in način izračunavanja obresti. Spoznali smo tudi temeljno obrestno mero in njeno povezavo z inflacijo. V nadaljevanju bom predstavila povezavo med realno in nominalno obrestno mero in vpliv inflacije na višino obresti.

Realna obrestna mera⁵ je obrestna mera, ki je izražena v količini dobrin. Z vpeljavo denarja pa so obrestne mere izražene v denarju in jih imenujemo nominalne obrestne mere⁶. Najprej moramo ugotoviti, kaj določa nominalno obrestno mero oziroma kakšna je povezava med nominalno in realno obrestno mero. Takšno povezavo nam najboljše predstavi Fisherjeva enačba.

Poslovne banke postavljajo nominalne obrestne mere s Fisherjevo enačbo, zato v primeru višjih pričakovanih cen pride do višjih nominalnih obrestnih mer. Na ta način lahko ugotovimo, kakšen je vpliv inflacije na optimalno denarno blagajno. Višja kot je pričakovana stopnja inflacije, višje bodo nominalne obrestne mere na obveznice. Večji bo tudi oportunitetni strošek denarja in manjši obseg denarja bodo držala gospodinjstva. Torej višja pričakovana inflacija pomeni, da bo denar manj zaželen oblika držanja premoženja (Polanec, Logaj, Savšek, 2009).

Realna obrestna mera je praviloma višja od stopnje inflacije. Višina ravnovesne obrestne mere je odvisna tudi od ponudbe denarja in povpraševanja po njem. Če imajo ekonomski osebki malo prihrankov, povpraševanje po posojilnem kapitalu pa je veliko, je obrestna mera visoka. Zato bo manj naložb v nove tehnologije in nova delovna mesta. To pa bo zaviralo gospodarsko rast in gospodarski razvoj. Zato je za vsako državo dolgoročno zelo pomembno varčevanje vseh ekonomskih osebkov. Država spodbuja varčevanje s sistemom pokojninskega varčevanja in drugimi ukrepi. Tudi sama lahko varčuje: če ne potroši vseh proračunskih prihodkov, se poveča ponudba prihrankov na trgu denarja in obrestna mera je nižja. Če pa so odhodki države večji od njenih prihodkov, se mora zadolževati.

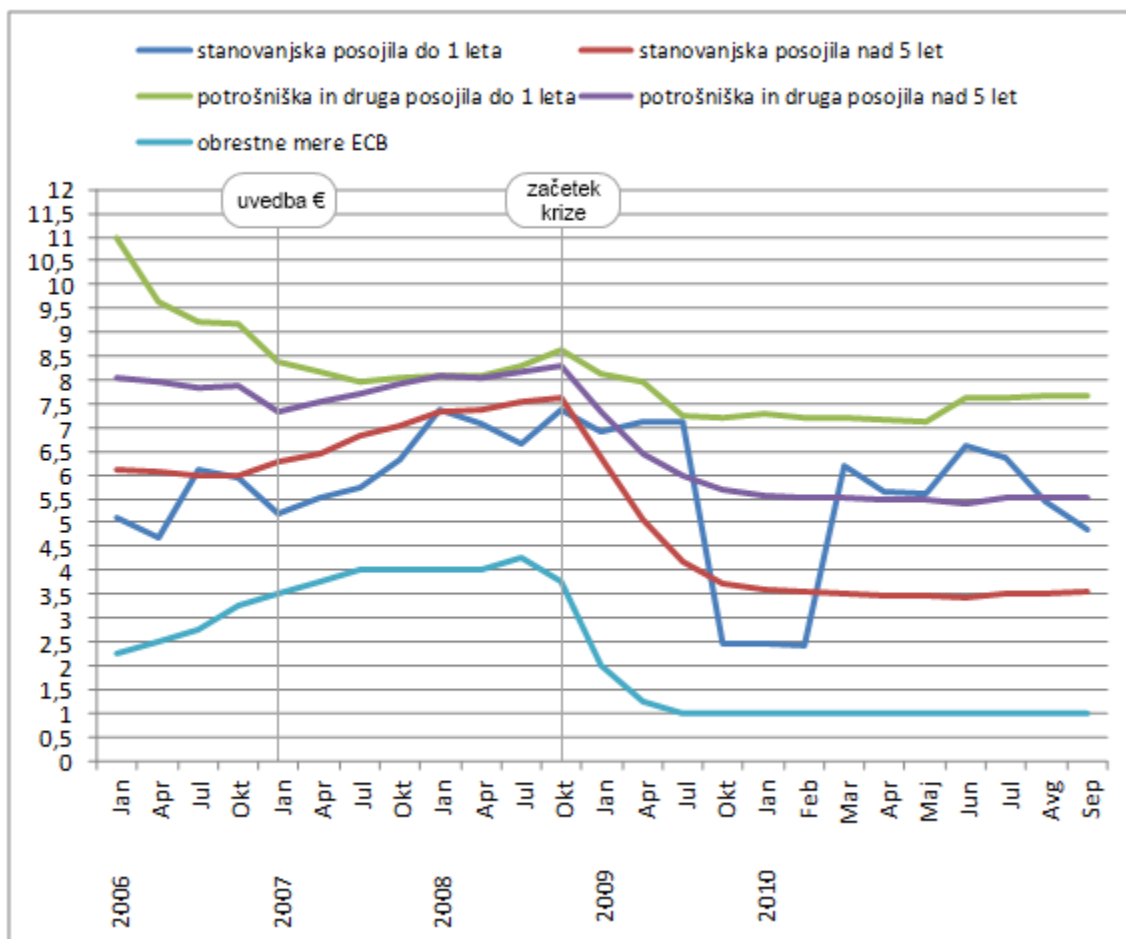
Hitrost prilagoditve bančnih obrestnih mer je, vsaj teoretično, odvisna od stopnje konkurence na bančnem trgu in od režima denarne politike. Zaradi uvedbe evra je bilo pričakovati, da sta se na bančnem trgu povečali konkurenca in integracija bančnega sistema, tako da bi moralo biti prilagajanje bančnih obrestnih mer hitrejše in bolj podobno. Pomembno vlogo pri obnašanju bank igra denarna politika. V okolju visoke inflacije se nominalne spremenljivke, na primer nominalno posojilo, prilagodijo hitreje zaradi eksplicitne ali implicitne indeksacije. Visoka volatilitnost denarnih obrestnih mer pa ima negativen vpliv na odzivnost bančnih obrestnih mer. Zaradi skupne denarne politike ECB, nastanka enotnega evro denarnega trga in enotnih referenčnih vrednosti (EONIA, EURIBOR) je verjetno, da se je prilagajanje bančnih obrestnih mer v državah EMU spremenilo in da je po uvedbi evra postalo hitrejše in bolj podobno po posameznih državah. Uradne obrestne mere ECB vplivajo na bančne obrestne mere preko tržnih obrestnih mer na finančnem trgu. Namesto da banka odobri posojilo komitentu, lahko investira sredstva na finančnem trgu. Tako marginalni oportunitetni strošek odobritve posojila predstavlja primerljiva obrestna mera na finančnem trgu (Hofmann, 2003, str. 5), ki bo sprožila spremembo posojilne in depozitne bančne obrestne mere v isto smer. Prilagoditev bančnih obrestnih mer pa ni takojšnja, ampak se prilagodijo šele čez nekaj časa.

---

⁵ Realna obrestna mera je obrestna mera, po kateri se izračunajo realne obresti. Te predstavljajo dejanski dohodek posojilodajalca. Z realnimi obrestmi imamo opraviti predvsem v pogojih inflacije. S pridevnikom realne ločimo dejanske obresti od tistih, ki so rezultat zgolj ohranjanja vrednosti glavnice in smo jim v vsakdanjem žargonu nekdanj rekli (re)valorizacijske obresti.

⁶ Nominalna obrestna mera je na letni ravni določena enovita obrestna mera, ki poleg osnovne obrestne mere vsebuje tudi določen pribitek.

Slika 1: Višina obrestnih mer za posojila v domači valuti in obrestnih mer Evropske centralne banke v obdobju od januarja 2006 do septembra 2010 (v % na letni ravni)

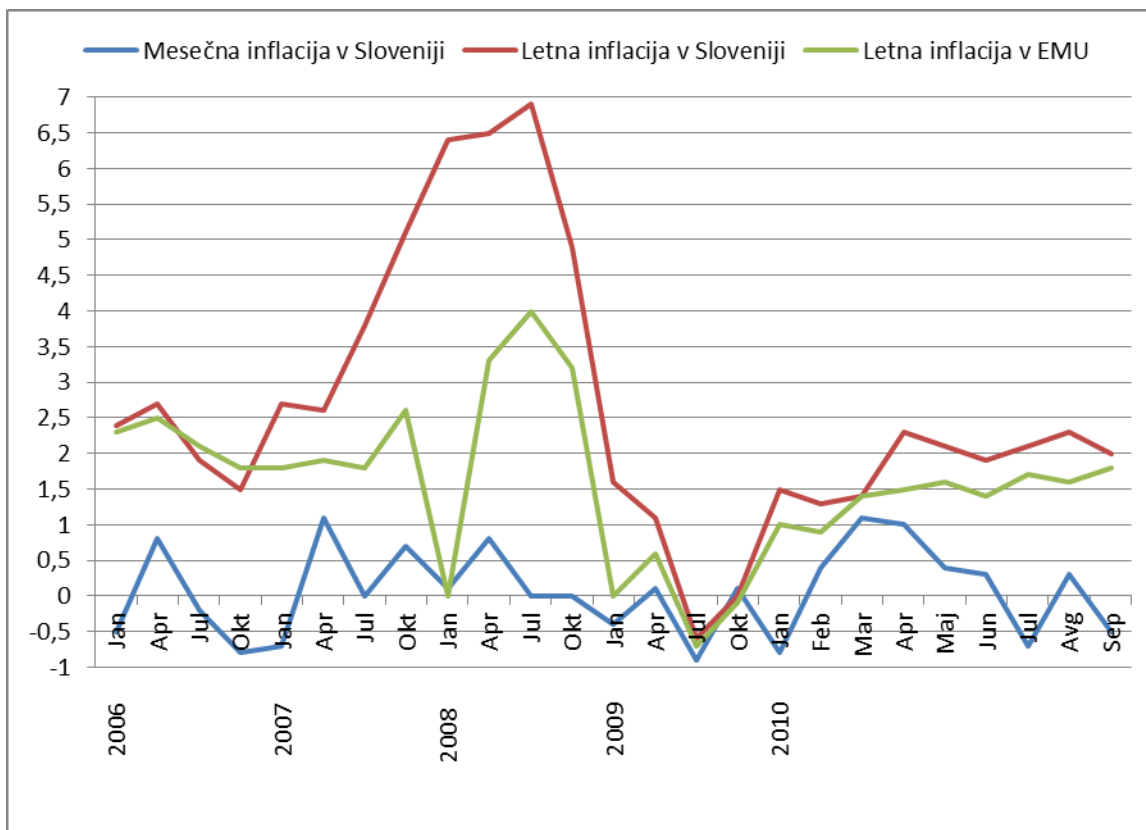

Vir: Bilten, Banka Slovenije, oktober 2010

Kot je razvidno iz Slike 1, je gibanje bančnih obrestnih mer za stanovanjska, potrošniška in druga posojila enako, kot je gibanje obrestne mere ECB, ki so naraščale kot ostale bančne obrestne mere. Oktobra 2008 je ECB prvič znižala obrestno mero iz 4,25 % na 3,75 %, nato se je stalno zmanjševala do julija 2009, ko je obrestna mera obstala in je še danes na ravni 1 %. Bančne obrestne mere so sledile obrestni meri ECB. Dolgo časa so naraščale. V začetku leta 2009 so se obrestne mere za posojila začele zmanjševati, v zadnjem letu pa so stagnirale.

Gibanje inflacije v Sloveniji sledi gibanju bančnih obrestnih mer. Prav tako je naraščala in v juliju 2008 dosegla visoko raven, in sicer 6,9 % inflacije na letni ravni v Sloveniji. Že v oktobru 2008 pa se je zmanjšala na 4,9 % na letni ravni in se je zmanjševala do leta 2010. V tem letu pa se inflacija na letni ravni zadržuje približno pri 2 %. Podobno kot inflacija v Sloveniji se giblje tudi v Ekonomski monetarni uniji, ki jo prikazuje Slika 2.

Slika 2: Mesečna in letna inflacija v Sloveniji ter letna inflacija v Evropski monetarni uniji v obdobju od januarja 2006 do septembra 2010 (v %)

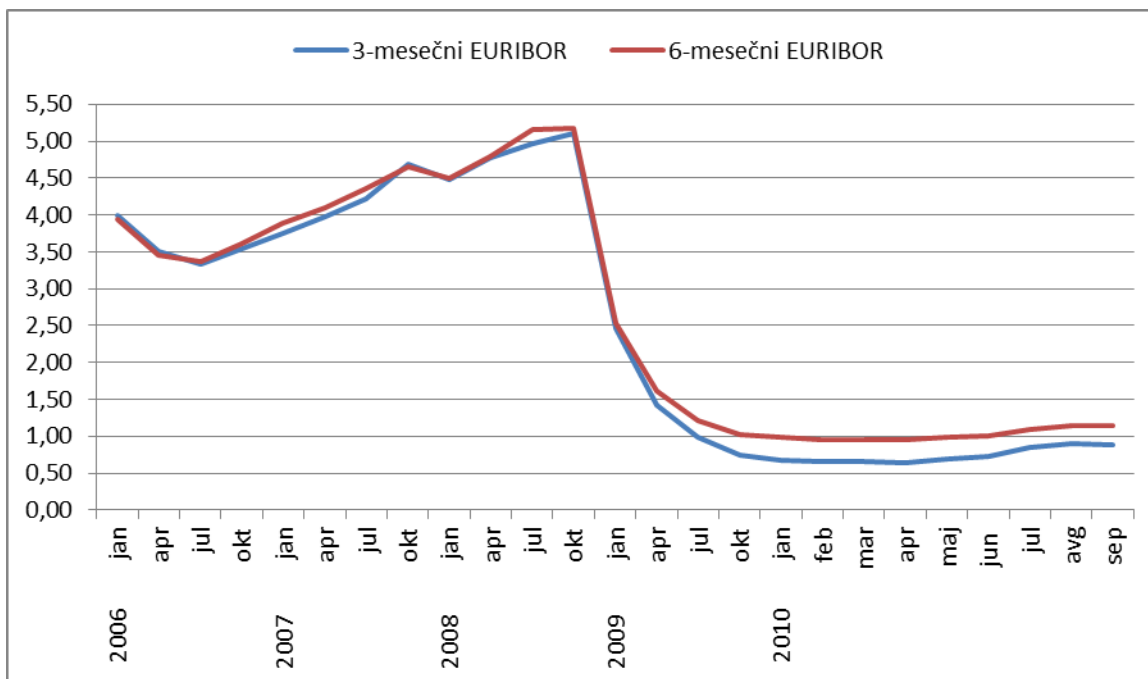
Vir: Statistični urad Republike Slovenije

3.5.2.4.2 Gibanje referenčne obrestne mere

Višina obrestne mere je odvisna od višine inflacije. Tako velja to tudi za referenčno obrestno mero. V spodnji sliki lahko vidimo, kako je referenčna obrestna mera za 3- in 6-mesečni Euribor v letih 2006–2008 sprva naraščala, potem pa se je znižala. Trimesečni Euribor se je od leta 2006 gibal na ravni okrog 4 %, v letu 2008 je narasel na dobrih 5 %, vendar pa se je že z januarjem 2009 znižal na 2,46 % in je kasneje dodatno upadel. Trenutno je na ravni približno 1 %. Podobno se je gibal tudi šestmesečni Euribor. Od leta 2006 je naraščal in se gibal okrog 4 %. Leta 2008 je narasel na 5,18 %. V oktobru 2008 in januarju leta 2009 pa je padel na 2,54 %, nato se je le še zniževal in se trenutno zadržuje nad 1 %.

Stopnja inflacije se je torej znižala proti koncu leta 2008, njeno gibanje pa je povezano z gibanjem obrestnih mer, kar lahko vidimo na Sliki 3, ki prikazuje tudi gibanje referenčne obrestne mere. Sicer z rahlim zamikom, vendar je vidno opazen padec referenčne obrestne mere.

Slika 3: Gibanje tri in šestmesečnega Euribora v obdobju od januarja 2006 do septembra 2010 (v %)

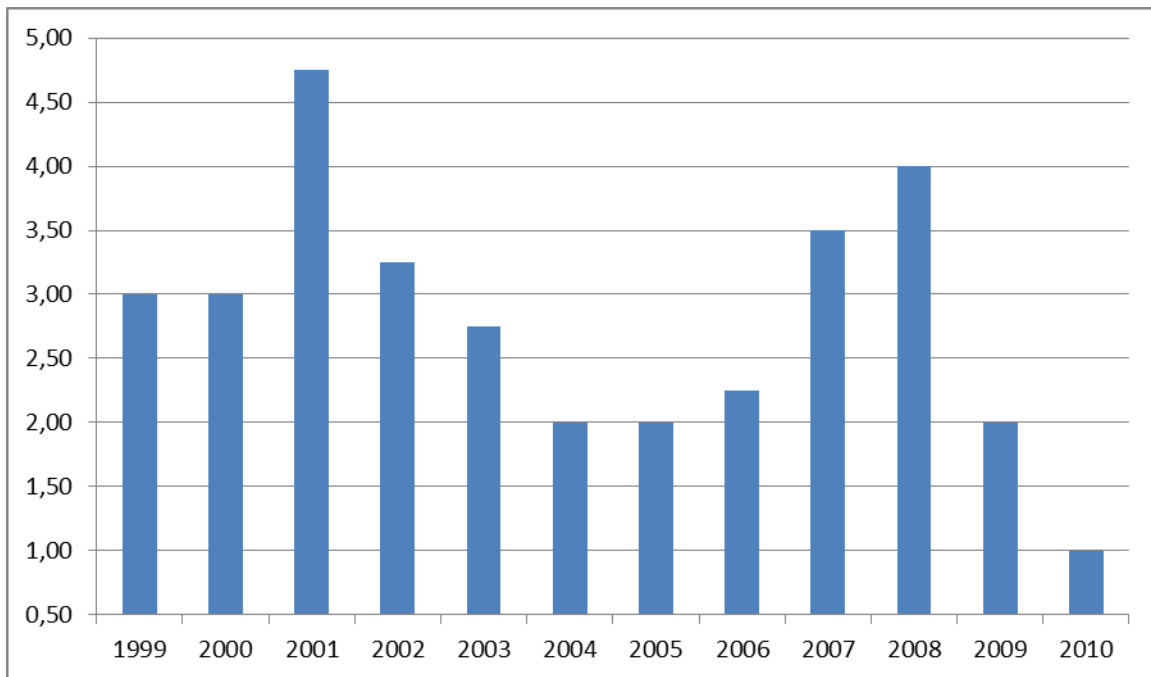
Vir: Bilten, Banka Slovenije, oktober 2010

3.5.2.4.3 Transmisijski mehanizem

Ključna obrestna mera za območje evra je najpomembnejša obrestna mera v Evropi. Njeno višino določa Svet Evropske centralne banke (v nadaljevanju ECB). Ključna obrestna mera je cena osnovnega vira financiranja za bančne posle in kot taka vpliva tudi na vse preostale obrestne mere v gospodarstvu. Znižanje ključne obrestne mere spodbuja potrošnjo, investicije in gospodarsko rast, vendar lahko povzroči inflacijo. Njeno povišanje po drugi strani draži posojila, ker ključna obrestna mera pomembno vpliva na višino Euribora.

Transmisijski mehanizem pomeni, kako se ukrepi centralne banke prenašajo skozi gospodarstvo in na koncu vplivajo na cene. Centralna banka je edini izdajatelj bankovcev in monopolni ponudnik primarnega denarja, s katerim lahko centralna banka vpliva na pogoje na trgu denarja in usmerja kratkoročne obrestne mere. Sprememba kratkoročnih obrestnih mer na denarnem trgu, ki jo izvede centralna banka, vpliva na nakupne in varčevalne odločitve gospodinjstev in podjetij. Če vsi ostali dejavniki ostanejo nespremenjeni, višje obrestne mere odvrčajo gospodinjstva in podjetja od najemanja posojil za financiranje potrošnje in investicij. Istočasno bodo oboje tudi spodbudile, da svoje dohodke hranijo, namesto da bi jih porabili. Sprememba uradnih obrestnih mer lahko vpliva tudi na ponudbo kreditov. Vsa ta gibanja z določenim zamikom vplivajo na realne ekonomske spremenljivke, to je na obseg proizvodnje. Ta dinamični proces vključuje vrsto mehanizmov in dejanj različnih gospodarskih subjektov v različnih fazah procesa. Poleg tega sta obseg in intenzivnost različnih učinkov odvisna od gospodarskih razmer.

Slika 4: Gibanje ključne obrestne mere od leta 1999 dalje

Vir: Banka Slovenije

Višina ključne obrestne mere ECB vpliva na višino anuitete za najetje posojil. Za večino posojil v Sloveniji je osnova za izračun stroškov zadolževanja obrestna mera euribor. Njegovo zniževanje vpliva na zmanjševanje mesečnih obrokov že najetih posojil z variabilno obrestno mero in na zniževanje obrestnih mer za novo najeta posojila. Pri novo najetih posojilih je v letu 2009 vpliv nižjega euribora nekoliko nižji, saj so banke zaradi težkega dostopa do virov v tujini dvignile prabitke na euribor, kar pomeni, da se je skupna obrestna mera znižala manj, kot se je znižal euribor.

3.5.2.3.6 Vpliv uvedbe evra na obrestno mero

Splošno priznано pravno načelo, da uvedba nove valute ne vpliva na kontinuiteto pogodb in drugih pravnih instrumentov, velja tudi ob zamenjavi tolarja za evro. To še zlasti pomeni, da uvedba evra posamezni stranki ne daje pravice, da bi enostransko spremenila pogodbeno obveznosti ali jih zaradi uvedbe evra razveljavila oziroma prenehala izvrševati, razen če se stranke dogovorijo drugače. Samo zaradi uvedbe evra strankam torej ni bilo treba sklepati aneksov k obstoječim pogodbam. Tako na primer v kreditnih pogodbah pogoji obrestovanja ob nespremenjenih pogodbenih določilih ostajajo enaki kot do uvedbe evra. Preračun kredita upnika je potekal tako, da se je tolarška obveznost po nepreklicnem tečaju zamenjave in pravilih zaokroževanja preračunala v obveznost v evrih, obrestovanje tako preračunanega zneska pa ostaja enako.

V pogodbah, ki za obrestno mero predvidevajo TOM, se je znesek v evrih obrestoval po tej obrestni meri. Temeljno obrestno mero statistični urad še vedno izračunava po enaki metodologiji kot pred uvedbo evra. V pogodbah z valutno klavzulo, vezano na tečaj med

evrom in tolarjem, tečaj kot element določanja obrestovanja z uvedbo evra ugasne oziroma je trajno enak.

Obrestovanje preračunanega zneska je potekalo samo po obrestni meri, določeni v taki pogodbi. Če je pri tej vrsti pogodbe valutna klavzula vezana na kako drugo valuto in ne na evro (na primer dolar ali švicarski frank), se je za izračun valutne klavzule uporabljal tečaj med evrom in to drugo valuto. Pri kreditnih pogodbah, kjer je bilo obrestovanje vezano na gibanje tolarske referenčne obrestne mere SITIBOR, je SITIBOR zamenjal EURIBOR. Pri kreditnih pogodbah s fiksno obrestno mero poteka po uvedbi evra obrestovanje po tej fiksni obrestni meri, dokler velja pogodba.

Skupaj s slovesom od tolarja se je končalo tudi relativno kratko obdobje samostojne denarne politike Banke Slovenije, ki je po formalnem vstopu v Ekonomsko monetarno unijo (EMU) dokončno ugasnila. Odločitve o denarni politiki se zdaj sprejemajo v Frankfurtu, kjer je sedež ECB.

Slovenska podjetja s prevzemom skupne evropske valute evra niso več toliko izpostavljena tečajnim tveganjem (razen izvoznikov in uvoznikov v države ali iz držav, kjer plačilno sredstvo ni evro), obrestno tveganje pa še vedno ostaja.

Za prvo leto po prevzemu evra je značilno zlasti dvoje. Visoka gospodarska rast in visoka inflacija. Ob koncu leta 2007 celo najvišja v območju evra.

4 KREDITIRANJE PREBIVALSTVA V SLOVENIJI

4.1 Kritično zadolževanje

Posamezniki so si izposojali sredstva že od nekdaj, ko še niso poznali denarja, kot ga poznamo danes. Za lažje in boljše preživetje so iskali razne rešitve. Danes si sredstva za nujne življenjske potrebščine ali luksuzne predmete izposodimo pri različnih finančnih institucijah. Tako se posamezniki, gospodinjstva in podjetja zadolžujejo. Nekateri bolj, drugi manj. Posameznik je prezadolžen, če je glede na pričakovani dohodek in drugo likvidno premoženje dolg prevelik, da bi ga lahko odplačal, ne da bi pri tem zmanjšal druge izdatke pod minimalno raven. Pojemov zadolženost in prezadolženost tako ne smemo menjati, kajti v povezavi s potrošnjo je zadolženost sestavina zdravega gospodarstva, medtem ko prezadolženost nakazuje finančno krizo posameznika.

4.1.1 Vzroki in nastanek finančno-gospodarske krize

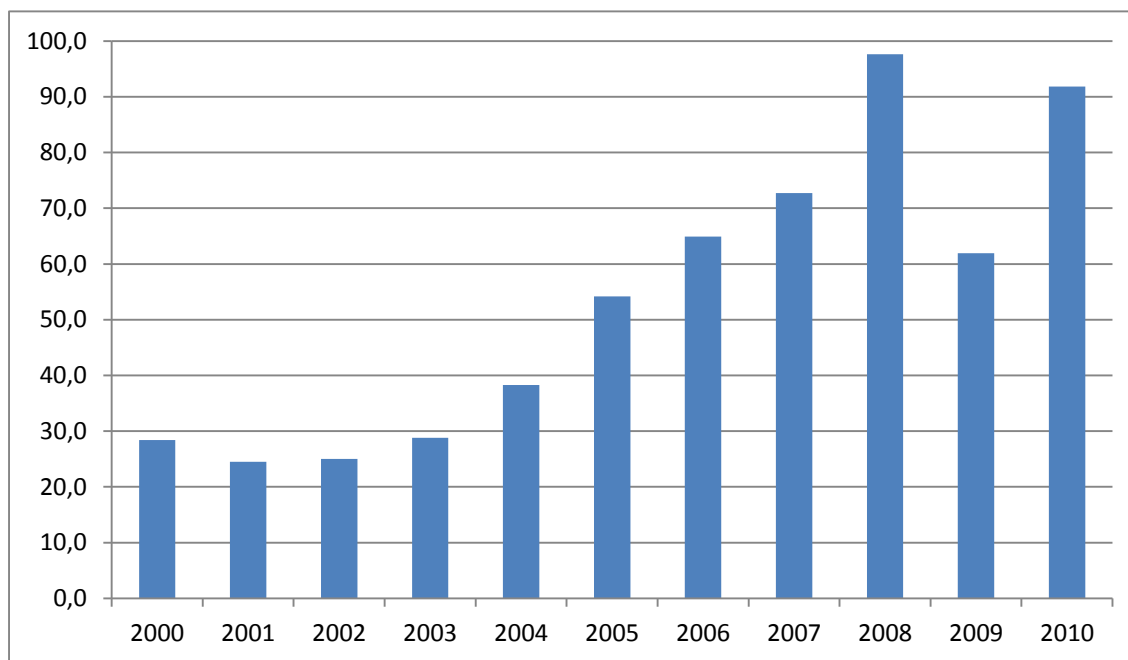
Začetki zadolževanja prebivalstva segajo v leto 2001 v Združene države Amerike (v nadaljevanju ZDA), ko so teroristični napad na Svetovno trgovsko organizacijo (WTC) in zlom tehnoloških delnic, prepričali takratnega prvega moža ameriške centralne banke Alana Greenspana, da še vedno izvaja ekspanzivno denarno politiko, s katero znižuje ključne obrestne mere (Kelemen, 2007). Prebivalstvo ni čutilo potrebe po varčevanju. Nizke obrestne mere so spodbujale ljudi, da so najemali hipotekarna posojila in leta 2003 je bila vrednost vseh izdanih hipotekarnih posojil ocenjena na 4000 milijard dolarjev. V letu 2005

je trg posojil z nižjo boniteto oziroma subprime⁷ znašal rekordnih 665 milijard dolarjev. Leta 2006 je bilo subprime posojil⁸ za 640 milijard dolarjev, kar pomeni približno 5,5 % ameriškega BDP. Kreditorejmalci so pričakovali, da se bo trend rasti cen nepremičnin nadaljeval, saj so v zadnjih 10 letih strmo rastle. Rast cen nepremičnin pa ni bila prisotna le v ZDA, temveč tudi drugod po svetu.

Nepremičninski balon je počil in nepremičnine so pričele izgubljati vrednost, obrestne mere pa so bile vedno višje in posledično kreditorejmalci niso bili več sposobni odplačevati kreditov. Tako je konec leta 2006 13 % kreditorejmalcev zamujalo s svojimi plačili (Lee, 2007).

Poku nepremičninskega balona so v nekajmesečnih razmikih sledili prvi stečaji velikih finančnih ustanov in poskus oživljanja gospodarstva v ZDA z davčno razbremenitvijo. 11. julija 2008 je cena nafte dosegla svoj vrh, saj je bilo potrebno za sodček nafte odšteti 147,27 ameriških dolarjev. Decembra 2010 je povprečna cena nafte znašala 91,80 USD za sodček. Gibanje cene nafte je razvidno iz Slike 5. Poleg visoke cene nafte pa je sredi poletja 2008 ameriški dolar dosegel najnižjo raven, in sicer 1,6 dolarja za 1 evro. Kasneje so se začeli vse na finančnem področju odvijati kritični dogodki, katerih posledice so se že začele čutiti tudi v realnem sektorju gospodarstva (Štiblar, 2008b, str. 19).

Slika 5: Povprečna letna cena nafte Brent v ameriških dolarjih za sodček

Vir: Bilten Banke Slovenije

⁷ V ZDA se kreditorejmalci delijo na prime stranke, to so osebe z najboljšo boniteto in na subprime stranke, katere imajo nižje dohodke in zato nižjo boniteto.

⁸ Subprime posojila so tako imenovana drugorazredna posojila. To obliko posojil so najemale družine, ki imajo nižji osebni dohodek, nižjo bonitetno oceno, skratka so rizične osebe glede solventnosti.

Slabšanje gospodarskega stanja se je iz ZDA širilo v Evropo. Prve posledice finančne krize v Evropi so se pokazale že v prvi polovici leta 2007. Najprej so se začele težave v finančnih institucijah, ki so bile neposredno vpletene v sekundarni trg drugorazrednih hipotekarnih posojil oziroma obveznic. Zaradi velikih odpisov je bila kapitalska ustreznost bank postavljena pod vprašaj. Banke so začele zmanjševati stroške poslovanja. Poleg tega so morale najti nove vire financiranja ter povečati svoj kapital. Zagotovitev svežega kapitala z dokapitalizacijo v danih razmerah ni bila najbolj ugodna, saj je vrednost delnic bank zaradi krize padla. Bila pa je nujna. Dodatni problem je bilo pridobiti nove vlagatelje, ki so zaradi krize tudi sami utrpeli velike izgube.

Prve evropske države, katerih banke so bile neposredno prizadete, so bile razvite zahodnoevropske države. V juliju in avgustu 2007 so bile to nemške banke, nato pa banke v Veliki Britaniji. V začetku leta 2008 je kriza prešla v Švico. Kasneje se je kriza hitro razširila po vseh evropskih državah, predvsem po propadu Lehman Brothers septembra 2008.

4.1.2 Razmere v Sloveniji pred in po finančno-gospodarski krizi

Gospodarska konjunktura, zmanjševanje obrestnih mer in s tem padanje stroškov izposojanja ter sprostitev sredstev iz Nacionalne stanovanjske varčevalne sheme (NSVS) so razlog za krepitev zadolženosti slovenskega prebivalstva od leta 2003 dalje. Z razvojem finančnih trgov in finančnih produktov se povečujejo možnosti za financiranje nakupov z najemanjem posojil. Tudi pri nas se vzpostavlja proces, ki ga imenujemo sproščanje likvidnostnih omejitev, to je sprostitev omejitev na zadolževanje. Gospodinjstva se lahko zadolžijo za večji del dohodka oziroma lahko s posojilom financirajo večji delež vrednosti nakupa.

Kljub gospodarskim razmeram na trgu se je kreditiranje prebivalstva v Sloveniji v letih 2006–2008 povečevalo. Skoraj ni banke, ki v času finančno-gospodarske krize ne bi povečala deleža odobrenih kreditov prebivalstvu, predvsem za stanovanjske kredite. Pogoji odobritve kredita posamezniku so se zaostriili, banke so zaostriile pogoje zavarovanja kredita, bonitete kreditjemalcev pa so se zmanjšale.

V Sloveniji se je kriza začela kazati septembra 2008, ko so številna podjetja dobila napovedi o zmanjšanju naročil. Prva je bila prizadeta avtomobilska industrija, kasneje še druga proizvodna industrija. V nekaterih podjetjih so delavce odpuščali, nekatera podjetja pa so skrajšala delovni čas, čemur so sledile nižje plače delavcev. Velike posledice je kriza pustila v gradbeništvu. Veliko podjetij je šlo v stečaj in mnogo delavcev je ostalo brezposelnih. Iz gospodarstva se je finančna kriza preselila v finančni sektor. Poslabšanje slovenskih obrambnih mehanizmov pomeni velik porast zunanjega bruto in neto dolga do tujine, predvsem zaradi izposojanja za vlagatelje v tuje vrednostne papirje, prevelike posojilne aktivnosti bank in pa znižanja obrestnih mer. Znižanje obrestnih mer je povzročilo, da so prebivalci vlagali svoje prihranke v vrednostne papirje in različne sklade.

Ker so se obrestne mere poslovnih bank v svetu povečale, je to posledično vplivalo tudi na obrestne mere doma. Zmanjšala se je posojilna aktivnost, ki je pomenila umiritev finančnega povpraševanja in gospodarske rasti. Tudi slovenski izvoz v države uvoznice

slovenskega blaga in storitev zaradi recesije upada. Po tem, ko je svetovna cena nafte dosegla svoj vrh v juliju 2008, je v letu 2009 sledilo padanje svetovne cene nafte, ki je zmanjšalo zunanje inflacijske pritiske, zaradi katerih so centralne banke znižale obrestne mere. Tuje banke, lastnice podružnic v Sloveniji, so prispevale k povečanju konkurence in k ugodnejšim posojilom na domačem trgu. Podružnice od matere banke dobivajo denar po ugodnejši obrestni meri, vendar v času krize postanejo bolj ranljive. Če pride do zloma tuje banke, bodo dana posojila podružnicam potegnile nazaj.

Najnovejši podatki kažejo, da je v ostalih evropskih državah že zaznati okrevanje po recesiji, v Sloveniji pa so gospodarske razmere še vedno izjemno zaostrene. Ključne težave, s katerimi se sooča gospodarstvo, so vprašanje rastoče nelikvidnosti, pomanjkanje naročil in investicij, nedostopnost kreditov, administrativne ovire in zapleteni pogoji poslovanja, ki so še vedno predolgi, preveč zbirokratizirani postopki pridobivanja nepovratnih sredstev, premajhne institucionalne spodbude za krepitev aktivnosti, povezanih z internacionalizacijo.

Okrevanje gospodarstva evrskega območja se je v zadnjem četrtletju lani nadaljevalo; zaradi rasti cen surovin se na začetku letošnjega leta krepijo inflacijski pritiski. V letu 2010 se je BDP v Sloveniji realno povečal za 1,2 %. Lansko okrevanje slovenskega gospodarstva je bilo počasnejše kot v povprečju evrskega območja (1,7 %), raven BDP pa po 8,1 % realnem padcu v letu 2009 še vedno precej zaostaja za ravni iz leta 2008. Za okrevanje je bilo ključno povečevanje izvoza, ki kljub krepitvi ni raslo tako hitro kot povpraševanje na tujih trgih. Med tem se je rast izvoza v drugi polovici leta, skladno z umiritvijo rasti v glavnih trgovinskih partnericah, postopoma upočasnila. Prispevek salda menjave s tujino je bil s krepitvijo rasti uvoza v zadnjem četrtletju leta že negativen (0,2 % točki), v celem letu pa je bil pozitiven in je znašal 0,8 % točk. V okviru domače potrošnje, ki se je lani povečala za 0,4 %, je bil lani znova ključen prispevek spremembe zalog (1,6 % točk). Obseg končne prodaje domačega proizvoda (tj. BDP brez upoštevanja sprememb zalog) se je lani znižal drugo leto zapored. Po revidiranih podatkih za pretekla četrtletja se je v lanskem letu povečala tudi zasebna potrošnja (0,5 %). Trenutne plačilnobilančne podlage v letu 2009 še ne predstavljajo prave osnove za izračun, saj podatki še niso dokončni. Ocenjujemo, čeprav ni nujno, da pozitivne stopnje rasti zasebne potrošnje v letu 2010 ne odražajo dejanske krepitve potrošnje slovenskih gospodinjstvih. Trditve potrjujejo tudi podatki o vrednosti kratkoročnih kazalnikov potrošnje gospodinjstev v lanskem letu. Med dejavnostmi je tudi lani najslabše rezultate beležilo gradbeništvo, kar je prispevalo k ponovnemu padcu bruto investicij v osnovna sredstva (-6,7 %). Investicije v stroje in opremo pa so, predvsem zaradi spodbudnega vpliva rasti tujega povpraševanja in večje izkoriščenosti kapacitet, nekoliko presegle predlansko raven. Višja naročila iz tujine so vplivala tudi na realno rast dodane vrednosti v predelovalnih dejavnostih (8,0 %). Dodana vrednost se je povečala tudi v javnih storitvah in večini tržnih storitev. Izjema so le gostinstva, kjer je stagnirala in finančno posredništvo, kjer je upadla za 3,0 % (Ekonomsko ogledalo, 2011).

Bančno financiranje slovenskih podjetij in NFI se je lani močno skrčilo, saj so banke odplačevale neto obveznosti do tujine. Potem, ko so v letu 2009 podjetja in NFI še črpala neto domače in tuje kredite, so jih lani odplačala v neto višini skoraj 400 mio EUR. Tudi banke so lani odplačale neto za 1,5 mrd EUR tujih vlog in kreditov, kar je za polovico manj kot v letu 2009. Izpostavljenost bančnega sistema do tujine ostaja približno na ravni ene

tretjine bilančne vsote, pomemben del obveznosti pa zapade v roku dveh let, kar nakazuje nadaljnje visoke pritiske na likvidnost slovenskega bančnega sistema (Ekonomsko ogledalo, 2011).

4.2 Vpliv finančne krize na Slovenijo

Štiblar (2008) poudarja, da bodo negativni vplivi za domače gospodarstvo prišli od zunaj, dodani pa jim bodo tudi domači. Zmanjševanje dinamike aktivnosti bo zaradi recesije v svetu pospešeno z umiritvijo slovenskega izvoza. Padanje svetovnih cen nafte in surovin kljub nasprotnemu učinku krepitve dolarja proti evru bo zmanjšalo zunanje inflacijske pritiske. Zato je mogoče pričakovati znižanje obrestnih mer centralnih bank s ciljem, da bi dosegli bolj ekspanzivne denarno politiko, s katero bi pospešili aktivnosti v realnem sektorju. Vprašanje je, koliko bo ta obrestna spodbuda delovala na splošno znižanje obrestnih mer preko povečanja likvidnosti zaradi bližine likvidnostne pasti v ZDA in na Japonskem, če se ne bo povrnilo zaupanje na kreditnem trgu (Štiblar, 2008a).

Velike tuje banke, lastnice podružnic pri nas, so v ugodnih svetovnih gospodarskih razmerah lahko prispevale k povečanju konkurence na bančnem trgu in k ugodnejšim pogojem za pridobivanje kreditov na domačem finančnem trgu z relativno cenejšimi viri, pridobljenimi od bank mater. Temu so se s pospešenim zadolževanjem v svetu za financiranje kreditov pridružile tudi domače banke. V primeru, da bi tuje banke zapadle v težave, bi najprej želele rešiti probleme pri sebi in bodo zato nazaj vzele kredite, ki so jih dale svojim podružnicam. Zato jim lahko zmanjša likvidnost za servisiranje dvigov depozitov s strani bančnih komitentov (Štiblar, 2008a).

Po nekaterih ocenah je nepremičninski balon napihnjen tudi v Sloveniji. Posebej za nepremičnine na obali naj bi se krediti že težje odplačevali. Tudi naš nepremičninski balon bo moral enkrat popustiti. Vprašanje je le, ali s pokom ali postopno. To bo imelo dodatne negativne posledice za domače gospodarstvo (Štiblar, 2008a).

Z vsemi razpoložljivimi instrumenti in ukrepi je potrebno ohraniti likvidnost in solventnost bank in drugih finančnih institucij, da bi bili pripravljeni na prihajajoče negativne posledice svetovne finančne krize. Banke bodo močnejše, če povečajo delniški kapital in rezervacije ter upočasnijo rast kreditov pod rast depozitov. V tem smislu so primerni naslednji konkretni ukrepi (Štiblar, 2008a):

- ugotoviti pravno naravo posojil bank mater svojim podružnicam in posojil drugih bank v tujini in zatem način, kako jih je mogoče čim dlje zadržati pri domačih bankah;
- povečati rezervacije za pričakovane izgube (tveganja) z zahtevo po strožjem ocenjevanju bonitete bančnih kreditojemalcev;
- povečati kapitalsko osnovo bank (za pokritje nepričakovanih izgub) pri vztrajanju na novih kriterijih minimalne solventnosti ali celo preseganju njihovega minimuma;
- izboljšati likvidnost bank (povečanje odnosa likvidne aktive proti kratkoročnim obveznostim bank) in drugih finančnih institucij z vsemi možnimi ukrepi, ki bodo zagotovili hitrejšo rast depozitov od kreditov;

- z javnimi pojasnili razvoja hipotekarno-finančne krize v svetu utemeljiti potrebe po ukrepih za bolj skrbno poslovanje bank in drugih finančnih institucij doma, da bi se kar v največji možni meri ubranili pred njenimi posledicami doma.

4.3 Kreditiranje v Sloveniji v obdobju od leta 2006 do 2010

V letu 2006 je bilo zadolževanje gospodinjstev precejšnje. Relativno visoko rast kreditiranja gospodinjstev lahko pripišemo procesu poglobljanja finančnega posredništva zaradi dohitevanja razvitejših članic EU, postopnemu padanju obrestnih mer predvsem v začetku leta in relativno hitri gospodarski rasti. Dodatno je k povečanemu zadolževanju gospodinjstev pripomoglo večje stanovanjsko kreditiranje in povečana konkurenca na kreditnem trgu.

Trošenje gospodinjstev se je leta 2007 v povprečju nekoliko znižalo kljub močno izboljšanim razmeram na trgu dela in ugodnejšim pogojem kreditiranja ob relativno nizkih realnih obrestnih merah. Razmeroma obsežnejše kreditiranje gospodinjstev je predvsem posledica povečanega stanovanjskega kreditiranja. Delež stanovanjskih posojil v vseh kreditih gospodinjstvom se je povečal s približno četrtnine na začetku leta 2005 na več kot 40 % v začetku leta 2008. Medletna rast potrošniških kreditov se je od sredine leta 2007 povečevala in se je do konca leta 2007 povečala iz okoli 15 % na prek 20 % medletno rast. Tudi pogoji financiranja potrošnje gospodinjstev so bili v Sloveniji od sredine leta 2006 ugodnejši kot v evroobmočju. Od začetka leta 2006 so bile nominalne, še bolj pa realne obrestne mere, za potrošniška posojila v Sloveniji nižje kot v evroobmočju. Nizke realne obrestne mere predvsem v drugem polletju 2007 so verjetno eden od razlogov za ponovno postopno povečevanje potrošniških kreditov. Nominalne obrestne mere za stanovanjska posojila so v Sloveniji še vedno bistveno višje kot v evroobmočju.

Dokaj hitro upadanje dinamike kreditiranja je bilo predvsem povezano z upočasnjevanjem gospodarske in investicijske aktivnosti. Dodatno pa se je zaradi posledic finančne krize upočasnila ob koncu leta. Pogoji financiranja so bili kljub postopnemu višanju nominalnih obrestnih mer do zadnjega četrtertletja še vedno ugodni. Realne obrestne mere so bile v Sloveniji od leta 2006 dalje zaradi nekaj višje inflacije pod ravniyo tistih iz evroobmočja, zato so bili pogoji financiranja v Sloveniji ugodnejši kot v evroobmočju, kar je spodbujalo kreditiranje. V zadnjem četrtertletju 2008 so se realne obrestne mere v evroobmočju, še bolj pa v Sloveniji, kljub padanju nominalnih obrestnih mer povečale zaradi nekaj nižje inflacije. To je poleg finančne krize in negotovosti, povezane z njo, dodatno vplivalo na zmanjšanje kreditiranja v Sloveniji in evroobmočju. Zmanjševanje dinamike kreditiranja gospodinjstev je predvsem posledica umirjanja cen, števila transakcij na nepremičninskem trgu in ohlajanja domače zasebne potrošnje. Medletna rast stanovanjskega kreditiranja se je zmanjšala s skoraj 40 % v začetku leta na nekaj več 25 % na koncu leta. Ta dinamika je sicer še vedno bistveno večja kot pri potrošniških kreditih, pri katerih se je medletna rast zmanjšala z okoli 20 % na začetku na okoli 5 % na koncu leta. Tudi pogoji financiranja potrošnje gospodinjstev so bili v Sloveniji do sredine leta ugodnejši kot v evroobmočju.

V letu 2009 se je rast posojil gospodinjstvom nekoliko znižala in je ob koncu leta znašala 6,8 %. Večina posojil gospodinjstvom je bila dolgoročna. Pri tem so stanovanjska posojila

na koncu lanskega leta še vedno dosegala razmeroma visoko 15,7 % medletno rast (Banka Slovenije, 2010).

V prvih sedmih mesecih leta 2010 je bil neto tok kreditov večji kot v enakem obdobju leta 2009 predvsem zaradi zadolževanja gospodinjstev za stanovanjske namene. Domače banke so v prvih sedmih mesecih leta 2010 odobrile za 866,5 mio EUR kreditov neto, kar je za slabo petino več kot v enakem obdobju leta 2009. Po precejšnjem junijskem neto zadolževanju gospodinjstev v Sloveniji se je to julija močno umirilo, še naprej pa se potrošniki zadolžujejo za stanovanjske kredite. Neto zadolževanje je julija 2010 doseglo le slabih 20 mio EUR, kar je najnižja vrednost v zadnjem letu. Pozitiven neto tok so zabeležili le stanovanjski krediti, ki so s 46,6 mio EUR neto tokov precej zaostali za letošnjim mesečnim povprečjem in s tem dosegli drugo najnižjo vrednost letos (Ekonomsko gledalo, 2010).

Tabela 1: Obseg novih posojil gospodinjstvom v domači valuti (v mio SIT/EUR*)

		Potrošniška posojila nad 5 let	Stanovanjska posojila nad 10 let
2006	Jan	4929	466
	Apr	4772	816
	Jul	5569	593
	Okt	6642	781
2007	Jan	27,39	4,30
	Apr	34,36	6,84
	Jul	35,43	5,65
	Okt	38,06	7,50
2008	Jan	33,47	7,21
	Apr	45,17	14,82
	Jul	38,82	14,85
	Okt	35,86	14,24
2009	Jan	20,94	3,07
	Apr	21,70	2,60
	Jul	20,49	1,99
	Okt	17,22	1,41
2010	Jan	10,76	1,29
	Feb	11,02	1,27
	Mar	15,32	2,45
	Apr	12,88	2,21
	Maj	14,13	3,27
	Jun	17,31	3,17
	Jul	16,15	2,16
	Avg	14,65	1,41
	Sep	16,67	2,34

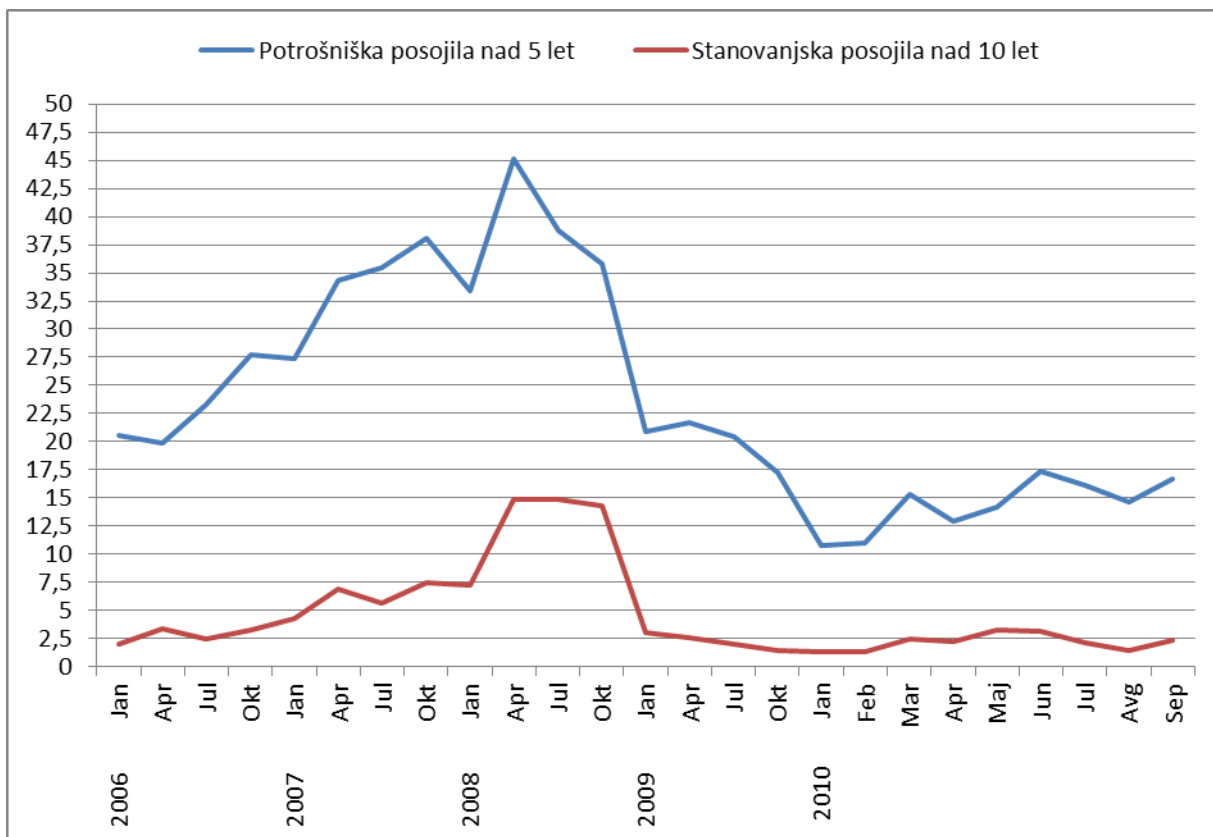
*Opomba: V letu 2006 je valuta novih posojil v SIT, kasneje pa v EUR.

Vir: Bilten, Banka Slovenije, oktober 2010

Na podlagi podatkov iz Tabele 1 je razvidno, da se je vsota posojil povečevala, predvsem stanovanjska posojila v letu 2008, saj predstavljajo skoraj polovico vseh odobrenih novih

posojil. Konec leta 2008 oziroma v začetku 2009 pa so se razmere popolnoma spremenile, kajti tudi Slovenijo je dosegla svetovna finančno-gospodarska kriza. Obseg posojil se je skoraj prepолоvil, občutno pa se je zmanjšal obseg stanovanjskih posojil, saj je bilo v januarju 2009 le še za 3,07 mio EUR odobrenih novih stanovanjskih posojil. Trend zmanjševanja odobrenih novih posojil se je nadaljeval vse do začetka leta 2010, ko se je obseg novih odobrenih potrošniških posojil gibal pri 15 mio EUR, stanovanjska posojila pa okrog 2 mio EUR. Obseg novih posojil gospodinjstvom prikazuje tudi spodnja slika.

Slika 6: Obseg novih posojil gospodinjstvom od leta 2006 dalje (v mio EUR*)

*Opomba: Zaradi lažje primerjave sem za leto 2006 podatke preračunala po veljavnem tečaju zamenjave tolarja z evrom 1 EUR = 239,640 SIT.
Vir: Bilten, Banka Slovenije, oktober 2010.

4.4 Zadolževanje prebivalstva v tuji valuti

Kreditojemalec se lahko odloči za kredit v domači ali v tuji valuti. V primeru najema kredita v tuji valuti je določena druga referenčna obrestna mera, ki je uveljavljena pri nas, to je LIBOR. Ta obrestna mera je cena posojenega denarja v švicarskih frankih in dolarjih na londonskem medbančnem trgu. Krediti z LIBOR-jem kot referenčno obrestno mero so večinoma devizni krediti, torej krediti z valutno klavzulo. To pomeni, da banka mesečni obrok vsakokrat preračuna iz evrov v tujo valuto po aktualnem deviznem tečaju.

Če se odločimo za kredit v tuji valuti, smo izpostavljeni dvojnemu tveganju – obrestnemu in valutnemu. Obrestno tveganje je možnost, da se bo LIBOR v prihodnosti povečal v primerjavi z EURIBOR-jem. Valutno tveganje pa pomeni, da se lahko vrednost švicarskega franka v primerjavi z evrom poveča. Oba dogodka lahko močno vplivata na višino mesečnih obrokov.

Švicarski frank je bil pred finančno krizo v svetu poznan kot izredno stabilna valuta in je podobno kot zlato veljal za varni pristan v razburkanih razmerah. Posojila v švicarskih frankih so bila tudi pri nas vse bolj priljubljena oblika financiranja nakupa nepremičnine, saj so bila posojila zaradi ugodnejše obrestne mere tudi do 10 % cenejša. Tako naj bi bilo po podatkih Banke Slovenije v letu 2007 kar 8 % vseh posojil slovenskih gospodinjstev v švicarski valuti. Marsikdo je pozabil na valutno tveganje. Od leta 2008 dalje je odplačevanje kredita v švicarskih frankih dražje, saj je evro cenejši v primerjavi z švicarskim frankom. V tem obdobju je švicarski frank pridobil približno 9 % (po referenčnem tečaju ECB), kar seveda pomeni, da se je obrok posojila v švicarskih frankih povečal za to razliko (Bric, 2009).

Zaradi padanja vrednosti evra v primerjavi s švicarskim frankom je večina bank že ustavila kreditiranje v švicarskih frankih. Leta 2009 sta posojila v švicarskih frankih ponujali le še dve banki v Sloveniji, vendar povpraševanja po tej obliki kredita ni.

4.5 Razlogi za zadolževanje prebivalstva

Zadolženost prebivalstva v Sloveniji se je v zadnjih letih povečala. K visoki rasti kreditiranja je poleg ugodnejših posojilnih pogojev (nižje obrestne mere, pestrejša ponudba bančnih produktov, ugodnejše obravnave) verjetno pripomogla tudi sprostitvev nacionalnih varčevalnih shem. Večje zadolževanje prebivalstva je bila posledica razmeroma hitrega zniževanja obrestnih mer, vendar se je obdobje zgodovinsko nizkih obrestnih mer kmalu zaključilo. Leta 2005 je postopno zviševanje obrestne mere Evropske centralne banke vplivalo na zviševanje obrestnih mer slovenskih bank. Poleg tega je potrebno poudariti, da je kombinacija preudarne makroekonomske politike in solidne gospodarske rasti, ki jo poganja izvoz, dvignila življenjski standard prebivalcev bistveno nad povprečje srednje Evrope, hkrati pa se je postopoma zniževala inflacija, kar je povečevalo izvozno konkurenčnost in kupno moč gospodinjstev. Slovenski porabniki in podjetja so postajali bogatejši, samozavest pa se je prelila tudi v pospešeno zadolževanje. Po drugi strani pa zadolževanje nastaja tudi zaradi nadaljnega investiranja v tujino, zlasti v nakupe vrednostnih papirjev. Vsi ti razlogi so poskrbeli, da tekoči dohodki niso bili več dovolj, zato je prebivalstvo pričelo v večji meri najemati kredite (Špacapan, 2007).

Z razvojem finančnih trgov in finančnih produktov se povečujejo možnosti za financiranje nakupov z najemanjem posojil. Tako je šlo tudi pri nas za proces, ki ga imenujemo sproščanje likvidnostnih omejitev, tj. sprostitvev omejitev na zadolževanje – gospodinjstva se lahko zadolžijo za večji del dohodka oz. lahko s posojilom financirajo večji delež vrednosti nakupa. To jim omogoča, da si izposodijo več kot so si lahko v preteklosti. Zaradi vse večje konkurence in ponudbe na tem področju pa imajo tudi pestro izbiro različnih posojil in lahko izberejo takega, ki najbolj ustreza njihovim potrebam in zmožnostim. Podobno se je v drugih razvitih državah dogajalo pred dobrima dvema desetletjema.

Potem, ko se je kreditna aktivnost v obdobju po vstopu Slovenije v EU neprestano krepila, je bila v letu 2007 na vrhuncu. Rast obsega kreditov domačih nebančnih sektorjev je dosegla približno trikratnik rasti v evrskem območju. Kreditni trg v Sloveniji je bil namreč relativno slabo razvit zaradi posledic pretekle denarne politike, ki je bila usmerjena v gibanje deviznega tečaja. Visoke rasti zadolževanja so beležila tudi gospodinjstva, ki so se pretežno zadolževala v obliki stanovanjskih kreditov, povečano pa je bilo tudi povpraševanje po kreditih za potrošnjo in deloma tudi za financiranje naložb na kapitalskih trgih (Ekonomski izzivi, Vpliv finančne krize na kreditni trg v Sloveniji, 2010).

5 ZAKONODAJNO OKOLJE IN BANČNA REGULATIVA V REPUBLIKI SLOVENIJI

Do sedaj smo spoznali, kaj kreditiranje prebivalstva pomeni in kaj vse je za posameznika pomembno pri najemanju kredita pri poslovni banki. Na ponudbo kreditov prebivalstvu pomembno vpliva bančna regulativa, ki jo morajo poslovne banke spoštovati pri svojem poslovanju. Za spoštovanje pravil pa skrbi nadzorni organ, to je centralna banka.

Vsak organ ali institucija ima nek pravilnik, po katerem deluje. Tudi poslovanje bank v Sloveniji v glavnem opredeljujeta dva zakonodajna okvira: smernice Evropske unije in domača zakonodaja. Ko je Slovenija vstopila v Evropsko unijo, je morala pospešeno prilagajati in usklajevati svojo notranjo zakonodajo z evropsko. Na področju domače zakonodaje so za banke trenutno pomembni predvsem trije zakoni:

- Zakon o bančništvu⁹,
- Zakon o Banki Slovenije¹⁰,
- Zakon o gospodarskih družbah¹¹.

Zakon o bančništvu določa, da se za banke smiselno uporabljajo določbe Zakona o gospodarskih družbah, ki veljajo za delniško družbo, če ni z Zakonom o bančništvu drugače

---

⁹ Zakon o bančništvu (ZBan-1), sprejet 23. novembra 2006, ureja: 1. pogoje za ustanovitev, poslovanje, nadzor in prenehanje kreditnih institucij s sedežem v Republiki Sloveniji in 2. pogoje, pod katerimi lahko osebe s sedežem zunaj Republike Slovenije opravljajo bančne storitve, vzajemno priznane finančne storitve in storitve izdaje elektronskega denarja na območju Republike Slovenije. Kasneje so bile sprejete spremembe, ki so bile objavljene v Uradnem listu Republike Slovenije št. 1/2008, 109/2008, 19/2009, 98/2009, 79/2010, 99/2010-UPB5, 9/2011-ZPlaSS.

¹⁰ Zakon o Banki Slovenije (ZBS-1) je bil sprejet 23. junija 2006 in določa naloge ter opisuje delovanje centralne banke. Status Banke Slovenije.

(1) Banka Slovenije je centralna banka Republike Slovenije.

(2) Banka Slovenije je pravna oseba javnega prava, ki samostojno razpolaga z lastnim premoženjem.

(3) Banka Slovenije je v izključni državni lasti s finančno in upravljalno avtonomijo.

Temeljni cilj Banke Slovenije je stabilnost cen. V okviru zagotavljanja cenovne stabilnosti Banka Slovenije podpira splošno ekonomsko politiko in si prizadeva za finančno stabilnost. Upošteva načeli odprtega tržnega gospodarstva in proste konkurence.

¹¹ Zakon o gospodarskih družbah (ZGD-1), sprejet 4. aprila 2006, določa temeljna statusna korporacijska pravila ustanovitve in poslovanja gospodarskih družb, samostojnih podjetnikov posameznikov in samostojnih podjetnic posameznic, povezanih oseb, gospodarskih interesnih združenj, podružnic tujih podjetij in njihovega statusnega preoblikovanja.

določeno. Zakon o gospodarskih družbah opredeljuje temeljne prvine delovanja delniške družbe, določbe o delnicah, o ustanovitvi delniške družbe, pravnih razmerjih med družbo in delničarji, določbah o ničnosti in izpodbojnosti ter o postopkih pri statusnih spremembah. Na podlagi Zakona o bančništvu je Banka Slovenije izdala vrsto podzakonskih aktov, ki podrobneje urejajo poslovanje bank in obvladovanje posameznih tveganj, hkrati pa pomenijo implementacijo evropskih bančnih direktiv in priporočil mednarodnih organizacij, zlasti Baselskega komiteja za bančni nadzor. Prav obsežna zakonska regulativa in izvajanje doslednega nadzora nad poslovnimi bankami pomembno ločujeta banke od ostalih finančnih in drugih institucij na trgu.

5.1 Nadzor nad bankami

Banka Slovenije opravlja nadzor nad bankami z namenom preverjanja, če banke spoštujejo pravila o obvladovanju tveganj in druga pravila, ki urejajo poslovanje bank. Prvo fazo nadzora bank predstavlja že sam postopek podelitve licence. Vsaki banki posebej jo dodeljuje Banka Slovenije na osnovi presoje njene kapitalske ustreznosti, strokovnosti bančnega managementa, potreb po novi banki in perspektiv ter ocene možnosti obstanka v hudi konkurenci. Banka Slovenije si pridržuje pravico, da v primeru, ko pravna oseba, ki je zaprosila za dovoljenje, ne zadovoljuje postavljenih pogojev, ne izda dovoljenja za poslovanje. Centralna banka izvaja neprestani nadzor nad poslovanjem poslovnih bank z namenom zagotoviti varnost in likvidnost celotnega plačilnega sistema. Osnovna razloga za izvajanje omenjenega nadzora sta pomen posamezne poslovne banke za državni plačilni in denarni sistem ter obveza države, da v primeru bančne likvidacije tako ali drugače poravnava bančne izgube. Podjetja in prebivalstvo namreč večino svojih transakcij opravljajo preko poslovnih bank in velik del svojega premoženja nalagajo v banke.

Nadzor nad bankami se vrši s spremljanjem, zbiranjem in preverjanjem poročil bank, opravljanjem pregledov poslovanja bank in izrekanjem ukrepov nadzora. V primeru ugotovljenih kršitev lahko Banka Slovenije odvzame posamezni banki dovoljenje za opravljanje bančnih storitev, v določenih primerih pa lahko izda tudi odločbo o izredni upravi ali o začetku prisilne likvidacije. Nadzor nad bankami naj bi zagotavljal učinkovitost bančnega poslovanja, preprečeval težnje po monopolu finančnega trga in ščitil interese uporabnikov bančnih storitev. Kljub visokim stroškom, ki jih povzroči stečaj kakšne banke pa cilj nadzora ni preprečitev propada slabih bank. Politika »too big to fall« bi pomenila neutemeljeno zaščito manj uspešnih bank pred konkurenco in bi vodila do slabše kakovosti poslovanja in višjih cen bančnih storitev (Dimovski & Gregorič, 2000, str. 15).

5.2 Struktura slovenskega bančnega sistema

Po osamosvojitvi Slovenije je bil slovenski bančni sektor deležen številnih sprememb. Od vsega začetka je deloval kot dvostopenjski sistem, vendar v večini ni bil tržno organiziran. Razglasitev samostojnosti slovenske države je bila povod za pričetek procesa korenite transformacije v slovenskem bančništvu. Oblikoval se je lasten bančni sistem z neodvisno centralno banko.

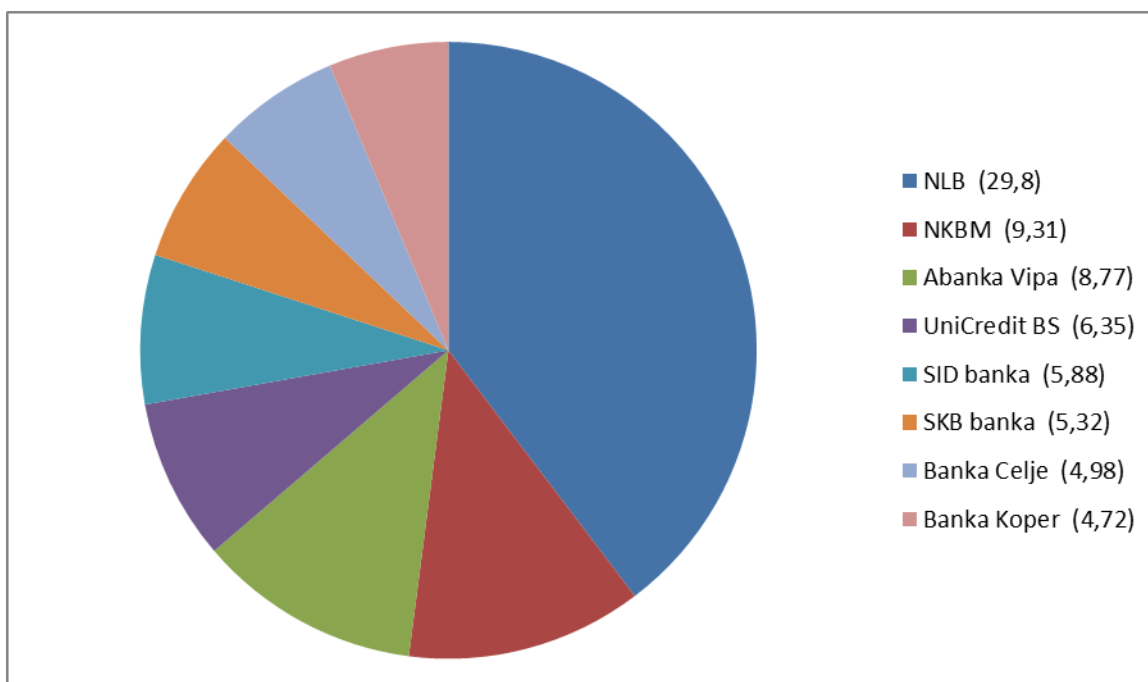
Leta 1991 je bila največja slovenska banka Ljubljanska banka – Združena banka, ki je imela s svojim 82 % deležem v bilančni vsoti slovenskega bančnega sistema monopolni položaj. Konec leta 1991 je sistem Ljubljanske banke – Združene banke propadel in začela se je sanacija bank s ciljem prestrukturiranja bančne panoge. Število bank v slovenskem prostoru se je povečevalo. V začetku leta 1994 je ponovno prišlo do spremembe bančne regulative, ki je zaradi novih kapitalskih standardov povzročila potrebo po dokapitalizaciji bank. Nekatere manjše banke so se združile, večina bank pa se je odločila za dokapitalizacijo.

Tabela 2: Lastniška struktura bančnega sektorja (po lastniškem kapitalu, v %)

	2007	2008	2009
Tuje osebe (nad 50 % v upravljanju)	26,8	27,6	26,8
Tuje osebe (pod 50 % v upravljanju)	11,0	10,6	9,8
Država v ožjem smislu	15,1	17,7	20,5
Druge domače osebe	47,2	44,1	43,0

Vir: Združenje bank Slovenije

Slika 7: Tržni deleži osmih največjih bank v slovenskem bančnem sistemu konec leta 2009 (v %)

Vir: internetna stran NLB

V Sloveniji je ob koncu leta 2009 delovalo 19 bank, od tega osem hčerinskih, tri podružnice tujih bank in tri hranilnice. Od tega so imele ob koncu leta 2009 banke 99,2-odstotni delež. V primerjavi z letom prej se je število kreditnih institucij povečalo za eno. V večinski tuji lasti je ob koncu leta 2009 v Sloveniji delovalo 8 hčerinskih bank in tri

podružnice tujih bank. V popolni domači lasti je bila ena banka, devet bank pa je bilo v večinski domači lasti. Delež vseh tujcev v lastniškem kapitalu bank se je v letu 2009 glede na leto 2008 zmanjšal za 1,6 odstotne točke in je znašal 36,6 %. Če upoštevamo samo tujce, ki so lastniki več kot 50 % kapitala v posamezni banki, znaša ta delež 26,8 %. Delež tujih oseb, merjen z bilančno vsoto, je 31. 12. 2009 znašal 2,9 % točke več kot delež tujih oseb, merjen z lastniškim kapitalom. Državno lastništvo, merjeno po lastniškem kapitalu, se je lani nekoliko povišalo. Na koncu leta je znašalo 20,5 %.

5.3 Tveganja v bančništvu

Finančne institucije, med katerimi pomembno vlogo igrajo banke, se pri svojem poslovanju srečujejo s številnimi tveganji. Obvladovanje tveganj v največji meri vpliva na uspešnost bank in drugih finančnih institucij. Vsekakor pa je obvladovanje tveganja v bančništvu pomembno z vidika kreditiranja prebivalstva.

Banka je v svoji osnovni funkciji, tj. finančnega posrednika, neločljivo povezana z raznovrstnimi tveganji, ki se jim ne more izogniti v celoti, lahko pa s poslovanjem vpliva na obseg svoje izpostavljenosti. Nekatera tveganja so pomembnejša, druga spet manj. Za pravilne poslovne odločitve, ki pomenijo uspeh v prihodnosti in prinesejo dobiček, je zelo pomembno pravočasno prepoznavanje tveganja in izogibanje morebitnim izgubam.

V praksi se posamezna tveganja med seboj prepletajo in so povezana. Redko kdaj se zgodi, da posamezno tveganje nastopa samostojno. Največ pozornosti banke dajejo kreditnemu tveganju, ki se je v letu 2009 hitro povečevalo zaradi finančno-gospodarske krize in njenih posledic na trgu. Na to kaže več kazalnikov: naraščanje zamud komitentov pri poravnavanju obveznosti, povečanje deleža nedonosnih terjatev in prehajanje iz najvišjih bonitetnih skupin¹² A in B v skupino C.

Kljub temu da je obvladovanje ključnih tveganj v bančništvu na različne načine predpisano z regulativo, se mora posamezna banka odločiti, katera tveganja bo obvladovala in s kakšnimi ukrepi. Predvsem mora ugotoviti, kakšna je verjetnost, da določena izguba nastane in kakšen je lahko njen vpliv na poslovanje banke. Sklep o upravljanju s tveganji in izvajanju procesa ocenjevanja ustreznega notranjega kapitala za banke in hranilnice (Ur. l. RS, št. 85/2010) predpisuje, da morajo banke izpolnjevati splošne standarde upravljanja z naslednjimi vrstami tveganj:

- kreditno tveganje,
- operativno tveganje,
- tržno tveganje,
- valutno tveganje,
- obrestno tveganje,

---

¹²Vloga bonitete je v zmanjševanju in obvladovanju tveganj, odkrivanju priložnosti, kakovostnem komuniciranju in priporočilu javnosti. Visoke bonitetne ocene vplivajo na ugled finančne institucije. Bonitetna ocena kreditorejmalca pomeni mnenje o bodoči zmožnosti dolžnika, da opravi celotno in pravočasno poplačilo glavnice in obresti upniku. Glede na zmožnost vračila kredita, se posamezni kreditorejmalci razvrščajo v tako imenovano bonitetno skupino od A – najvišja razvrstitev – do E – najnižja razvrstitev.

- likvidnostno tveganje,
- sistemsko tveganje.

V nadaljevanju bodo podrobneje predstavljena najpomembnejša tveganja, s katerimi se banka srečuje pri svojem poslovanju. Na kratko bodo opisana tudi ostala tveganja, ki jim banke posvečajo pozornost.

5.3.1 Kreditno tveganje

Kreditno tveganje kot najpomembnejše tveganje pri kreditiranju prebivalstva je verjetnost, da dolžnik ne bo mogel ali ne bo hotel poravnati svojih obveznosti iz dolžniškega razmerja. Problem kvalitete kreditov lahko v najslabšem primeru privede do nesolventnosti banke. Zmanjšanje kapitala je lahko tako veliko, da pomembno vpliva na možno rast banke in na zmožnost tekmovanja z ostalimi domačimi in mednarodnimi finančnimi institucijami. Banka v tem primeru lahko dobi povrnjeno glavnico z vsemi pripadajočimi obrestmi. Na drugi strani pa potencialna izguba sega od izgube obresti do izgube celotne glavnice z obrestmi. Prednost banke v primerjavi z individualnimi investitorji je možnost diverzifikacije njenih naložb in zmanjšanje tveganja, ki je specifično za posamezno naložbo. Z diverzifikacijo banka zmanjša območje negativnega donosa. Porazdelitev donosa diverzificiranih naložb je bolj simetrična in podobna normalni porazdelitvi. Kljub uspešni diverzifikaciji pa ostane prisotno sistemsko kreditno tveganje, ki izhaja iz splošne gospodarske situacije in zadeva vse ekonomske subjekte. Uspešnost poslovanja banke pri upravljanju s kreditnim tveganjem se odraža v obliki porazdelitve donosa naložb. Bolj kot so naložbe banke diverzificirane, bolj je porazdelitev donosa naložb podobna normalni porazdelitvi in banka je izpostavljena manjšemu tveganju. Prav slednje je v veliki meri značilno pri kreditiranju prebivalstva. Banke imajo v svoji strukturi naložb več tisoč posameznih kreditojemalcev. Diverzifikacija naložb je velika, zato banka na kreditno tveganje gleda iz dveh perspektiv. Lahko se mu ogne ali pa ga vsaj minimalizira in izbere naložbe, ki nimajo oziroma imajo zelo malo kreditnega tveganja – državni vrednostni papirji, krediti strankam z najvišjo boniteto (Saunders, 2000, str. 215).

5.3.2 Operativno tveganje

Operativno tveganje je tveganje, ki v zadnjem obdobju pridobiva na pomenu. Z njegovo problematiko se ukvarja večina institucij s področja bančne regulative in banke same. Kljub temu da to tveganje nima enotne definicije, sodi med najpomembnejša bančna tveganja. Zato bodo banke operativnemu tveganju, bistvenemu delu drugih bančnih tveganj, morale v prihodnosti nameniti vse več pozornosti, sredstev in moči za obvladovanje tovrstnega tveganja.

Operativno tveganje je tveganje nastanka izgube zaradi naslednjih okoliščin (Banka Volksbank, 2007):

- neustreznosti ali nepravilnega izvajanja notranjih procesov,
- drugih nepravilnih ravnanj ljudi, ki spadajo v notranjo poslovno sfero banke,
- neustreznosti ali nepravilnega delovanja sistemov, ki spadajo v notranjo poslovno sfero banke,

- zunanjih dogodkov ali dejanj.

Operativno tveganje obsega tudi IT tveganje, tj. tveganje izgube, ki nastane kot posledica neustrezne informacijske tehnologije in procesiranja predvsem z vidika obvladljivosti, dostopov, integralnosti, nadzora in neprekinjenosti ter pravno tveganje, tj. tveganje nastanka izgube zaradi kršenja ali nepravilnega upoštevanja zakonov, podzakonskih aktov, navodil, priporočil, sklenjenih pogodb, dobre bančne prakse ali etičnih norm.

Bistvene kategorije, ki vplivajo na operativno tveganje, so:

- ljudje: kultura, etika, motivacija, znanje, veščine ipd.;
- procesi: sestava, izvedba, jasnost, ustreznost procesov in kontrol, postavitev ciljev, komunikacija;
- sistemi: primernost, varnost, razpoložljivost ipd.;
- okolje: neželene ali nepričakovane spremembe, kriminal, nesreče, izredni dogodki.

To tveganje je po baselskih predpisih¹³ vključeno v izračun kapitala in kapitalske ustreznosti, kar potrjuje naraščajoča pomembnost te vrste tveganja.

5.3.3 Tržno tveganje

Tržno tveganje je tveganje nastanka izgube, ki nastane zaradi neugodne spremembe cen dolžniških in lastniških finančnih instrumentov, blaga ter spremembe deviznih tečajev v trgovalni knjigi banke. To tveganje lahko nastopi, ko trgujemo in upravljamo z dolžniškimi in lastniškimi vrednostnimi papirji, z denarjem v različnih valutah, blagom in izvedenimi finančnimi instrumenti. V tržno tveganje je vključeno tudi valutno tveganje, ki nastane zaradi neželene spremembe deviznih tečajev.

5.3.4 Valutno tveganje

Valutno tveganje je povezano z nezaželenimi valutnimi nihanji, ki lahko povzročajo zmanjšanje dobička ali izgubo. Zato je potrebno posebno pozornost nameniti vrednostnim papirjem in drugim finančnim instrumentom, ki imajo osnovno vrednost določeno v tuji valuti ali po netržnem tečaju.

5.3.5 Obrestno tveganje

Tveganje obrestne mere se nanaša na izpostavljenost finančnega stanja banke neugodnim premikom obrestnih mer. Če se bodo spremenile tržne obrestne mere, lahko postanejo pogodbeno določene obrestne mere drugačne od trenutno veljavnih tržnih obrestnih mer. Tveganje spremembe obrestne mere je lahko absolutno, vendar je za banke pomembnejša relativno izražena sprememba. Določa jo razlika med naložbami, ki jih ima banka, za katere

---

¹³ Basel II oziroma kapitalski sporazum je priporočilo za oblikovanje politik v zvezi z obvladovanjem tveganj in določa koliko kapitala mora banka oziroma druga finančna institucija imeti glede na nivo finančnih in operativnih tveganj, s katerimi se sooča. Tako so določene zahteve za upravljanje s tveganjem in izračunom potrebnega kapitala, ki naj bi zagotavljale stabilnost institucij in s tem finančnega sistema. Več o tem v nadaljevanju diplomske naloge.

je določena fiksna ali spremenljiva obrestna mera, nasproti vlogam ali dolgovom banke, za katere je določena trdna ali spremenljiva obrestna mera (Ribnikar, 1994, str. 210).

5.3.6 Likvidnostno tveganje

Likvidnostno tveganje je tveganje, pri katerem banka zaradi neuskkljenosti povpraševanja po posojilih in zahtev po dvigih sredstev v določenem času ne bo sposobna pravočasno izpolniti vseh obveznosti do komitentov oziroma ne bo mogla izplačati zahtevanega zneska. Kadar banka ni dovolj likvidna, ne zmore zbrati dovolj denarnih sredstev po spremenljivih cenah niti z zadolževanjem niti s takojšnjim unovčenjem dela terjatev, zato se zmanjšuje tudi dobičkonosnost. V skrajnem primeru lahko nezadostna likvidnost povzroči nesolventnost banke (Borak, 2000, str. 20).

5.3.7 Sistemsko tveganje

Sistemsko tveganje je tveganje, pri katerem se zaradi medbančnih povezav nesolventnost ene banke prenese tudi na druge banke oziroma druge finančne posrednike. Banke so med seboj povezane s plačilnim sistemom, preko katerega se v današnji dobi opravi večina transakcij. V primeru nesolventnosti ene banke bi nastale pomembne posledice, npr. slabšanje finančne stabilnosti posamezne države.

5.4 Nastanek kapitalskih sporazumov Basel I in Basel II

Začetki baselskega kapitalskega sporazuma segajo v leto 1988 in so rezultat prizadevanj baselskega odbora za poenotenje minimalnih kapitalskih zahtev za banke. Baselski odbor, združenje bančnih nadzornih oblasti, so leta 1974 ustanovili guvernerji centralnih bank držav članic skupine desetih najrazvitejših držav, imenovanih G-10¹⁴. Okoliščine, ki so spodbudile ta prizadevanja, so bile povezane s hitro rastjo obsega poslovanja bank, počasno rastjo kapitala, dolžniško krizo in z razvojem različnih zunajbilančnih aktivnosti. Guvernerje centralnih bank iz skupine G-10 je začelo skrbeti za stabilnost mednarodnega finančnega sistema, saj je kapital nekaterih največjih svetovnih bank zaradi konkurenčnega boja postal nevarno nizek. Kapital pa je za banke izredno pomemben, saj deluje kot blažilec izgub in omogoča menedžerjem, da preudarno upravljajo z bančnimi tveganji. Osnovni namen kapitalskega sporazuma je bil torej okrepiti kapitalsko osnovo bank, povečati stabilnost mednarodnega finančnega sistema in izenačiti pogoje poslovanja za vse udeležence na trgu.

Prednost sporazuma je njegova enostavnost in splošna razširjenost. Konkurenca in nove storitve so silile banke k prevzemanju vedno večjih tveganj. Zato je baselski odbor v letu 2004 sprejel nov sporazum Basel II, ki odpravlja pomanjkljivosti predhodnega sporazuma in ustreza razširjenemu obsegu storitev in povečanim tveganjem v bankah. Nova pravila za ugotavljanje kapitalske ustreznosti bank naj bi bolje povezala regulativne kapitalske zahteve z dejanskim ekonomskim kapitalom, ki ga banke potrebujejo glede na obseg in

---

¹⁴ Med G-10, ki je bilo ustanovljeno leta 1962, so vključene naslednje države: Belgija, Kanada, Francija, Nemčija, Italija, Japonska, Nizozemska, Švedska, Velika Britanija in ZDA. Leta 1964 se je priključila še Švica, vendar se ime G-10 ni spremenilo.

tveganost svojih poslov. Poseben poudarek je na upravljanju oziroma zmanjševanju tveganj. Prevzem dodatnega tveganja za banke z upoštevanjem novega kapitalskega sporazuma predstavlja strošek dodatnega kapitala. Osnovno načelo novega kapitalskega sporazuma je potreba po večji fleksibilnosti in občutljivosti za tveganje. Odbor poudarja potrebo po natančni uporabi vseh treh stebrov in zato namerava aktivno sodelovati z nadzorniki, da bo dosegel učinkovito implementacijo vseh postavk sporazuma v bančno poslovanje.

Glavne spremembe novega sporazuma Basel II glede na Basel I so:

- večje priznavanje internih sistemov bank za oceno tveganj,
- selitev poudarka z regulative na nadzor,
- fleksibilnost pravil,
- spodbude za boljše upravljanje s tveganji,
- večja občutljivost na tveganja.

Novi kapitalski sporazum sestavljajo trije stebri:

- prvi steber – minimalne kapitalske zahteve,
- drugi steber – regulatorni nadzor,
- tretji steber – tržna disciplina.

V okviru prvega stebra Basla II banka z bolj ali manj sofisticiranimi sistemi za merjenje tveganj izračunava minimalni (regulatorni) kapital za kreditno, tržno in operativno tveganje. Namen drugega stebra je zagotoviti, da bodo banke razpolagale s kapitalom, ki ustreza njihovi tveganosti in poslovni strategiji. Poleg tveganj, zajetih v prvem stebru (kreditno, tržno, valutno, obrestno in operativno tveganje), naj bi banke spremljale še druga tveganja (obrestno tveganje iz bančne knjige, tveganje koncentracije, likvidnostno tveganje, tveganje poravnave in strateško tveganje). Glede na zahteve tretjega stebra pa se bodo morale banke bolj transparentno predstaviti javnosti oziroma svoje poslovanje bolje razkriti.

Pri nadzoru nad poslovanjem bank se nadzorniki vedno bolj osredotočajo na analizo bančnih sektorjev svojstvenih tveganj ter na raven obvladovanja tveganj z vzpostavljenimi ustreznimi notranjimi kontrolami. Namen procesa izvajanja nadzora ni zgolj v zagotavljanju potrebnega obsega kapitala za pokrivanje tveganj, ki izhajajo iz poslovanja banke, temveč tudi spodbujanje bank za razvoj in uporabo postopkov upravljanja tveganj.

Nove zahteve nadzornikov se odražajo v naslednjih načelih:

- Banke morajo imeti proces za oceno kapitalske ustreznosti glede na njihov profil tveganja in strategijo za vzdrževanje primerne ravni kapitala (notranja ocena kapitalske ustreznosti).
- Bančni nadzornik mora pregledovati in vrednotiti notranjo oceno kapitalske ustreznosti banke, strategijo sposobnosti banke za spremljanje in zagotavljanje skladnosti poslovanja z regulatorno kapitalsko ustreznostjo. Če nadzornik z rezultatom tega procesa ni zadovoljen, bi moral ukrepati (nadzorniško pregledovanje in vrednotenje).

- Nadzornik pričakuje, da bo banka poslovala nad minimalno kapitalsko ustreznostjo. Od banke lahko zahteva vzdrževanje kapitalske ustreznosti nad predpisano minimalno ravni.
- Nadzornik mora pravočasno ukrepati, da prepreči znižanje kapitala pod minimalno raven, ki se zahteva za kritje tveganj posamezne banke.

Celovita obravnava upravljanja tveganja opredeljuje načine, politiko in postopke za njegovo ugotavljanje, merjenje in ocenjevanje, spremljanje ter obvladovanje obstoječega in potencialnega tveganja. Za učinkovito spremljanje tveganj so pomembni naslednji elementi:

- opredelitev vsebine poročil o tveganju,
- določitev poročevalskih tokov,
- zbiranje podatkov,
- zagotovitev kakovostne informacijske podpore.

Pomemben del notranjih kontrol je učinkovit sistem poročanja v banki. Kakovostna poročila so tista, ki predstavijo aktualno situacijo in prihodnje obete banke in/ali njenih posameznih delov uravnoteženo, natančno in pravočasno. Pripraviti je potrebno poročila, ki vodstvu banke omogočajo oceniti obseg in trend tveganja ter njegov vpliv na kapital. Da pa bi banka pripravila ustrezen notranji model in iz tega izhajajoča poročila, mora na področju tehnologije izpolniti naslednje zahteve:

- zagotavljanje podatkov,
- kvantificiranje, agregiranje tveganja in primerjava s pokritostjo s kapitalom,
- vzpostavljanje kontrol za obvladovanje tveganj.

Sporazum Basel II zahteva poročanje na skupni organizacijski ravni, vključujoč izvore podatkov iz različnih entitet znotraj organizacije. Sistemi in podatkovna arhitektura morajo vključevati kakovost podatkov, doslednost in sistemsko integracijo. Definicija podatkov ter njihova kakovost morata biti konsistentni skozi različne poslovne procese in sisteme. V kontekstu celovitosti sistema je smiselno, da banka vse izvirne podatke prenaša v podatkovno skladišče, v katerem jih ustrezno obdeluje za potrebe različnih segmentov poročanja, tudi poročanja po priporočilih Basel II.

Sporazum Basel II je prinesel precej novosti na področju spremljanja in upravljanja s tveganji, ki od bank zahtevajo precejšen delovni napor in tudi finančna sredstva. Banke morajo pripraviti izračune in poročila za poročanje o minimalni kapitalski zahtevi Banki Slovenije, poleg tega pa še večji zalogaj predstavlja priprava notranjih modelov za upravljanje tveganj.

5.5 Basel III

Potrebno je poudariti, da banke pri ocenjevanju bonitet ter posledično odobravanju kreditov niso povsem samostojne, temveč se morajo ravnati po mednarodni zakonodaji oziroma tako imenovanega zakona Basel I oziroma Basel II. Sporazum Basel II, ki ga je junija 2004

sprejel baselski odbor enajstih nacionalnih centralnih bank, nadomešča kapitalski sporazum Basel I in prinaša spremembe v odnosih med bankami in njihovimi strankami. Po 1. januarju 2007 namreč banke bolj podrobno ocenjujejo tveganje pri odobravanju posojil oziroma bonitete svojih strank. To pa pri kreditojemalcih vzbuja bojazen, da se bodo krediti podražili in da bodo kriteriji za odobritev kreditov še višji. Vsaka banka pa ima skladno z omenjeno zakonodajo svoj sistem ocenjevanja bonitet, ki je medsebojno zelo primerljiv. Seveda pa različne bonitetne hiše merijo boniteto podjetij na drugačen način kot banke (Pečovnik, 2007).

Kot sem že omenila, je bil osnovni namen kapitalskega sporazuma Basel II okrepiti kapitalsko osnovo bank, povečati stabilnost mednarodnega finančnega sistema in izenačiti pogoje poslovanja za vse udeležence na trgu. Kot vsaka regulativa je tudi ta sčasoma zastarala in je v pripravi že novi kapitalski sporazum Basel III, katerega so guvernerji centralnih bank in finančni regulatorji iz 27 držav sprejeli 12. 09. 2010. Sporazum, ki bo v celoti začel veljati leta 2013 in se bo izvajal več let, morajo ratificirati še članice skupine G20¹⁵.

Basel III pomeni še ostrejša pravila glede kapitalske ustreznosti bank. Prva in najpomembnejša sprememba je nova višina temeljnega kapitala Tier 1¹⁶, ki bo morala od 1. januarja 2015 znašati vsaj šest odstotkov. Po dosedanjih standardih je bila predpisana pri štirih odstotkih. Dvig minimalnega količnika temeljnega kapitala Tier 1 s štirih na šest odstotkov pomeni, da bo moral temeljni kapital po novem predstavljati najmanj 75 % celotnega kapitala in ne le polovico, kot velja po Baslu II. Banke bodo morale imeti več kvalitetnejšega kapitala z večjo sposobnostjo za pokrivanje izgub iz naslova različnih tveganj. Novi sporazum bo spremenil tudi nabor vrednostnih papirjev, ki se štejejo v kapital. Posledično pomeni spremenjeno poslovanje bank, kajti banke bodo v prihodnosti lažje prenesle izgubo, ne da bi to vplivalo na prebivalstvo. Vendar se nekatere banke bojijo, da bodo nova, ostrejša pravila kapitalskega sporazuma privedla do kreditne krize, saj bodo banke morale zadržati več kapitala, kar pomeni manj odobrenih posojil. Obvezna bančna rezerva bank trenutno znaša dva odstotka, Basel III je to raven dvignil na 7 % (Banka za mednarodne poravnave, 2011).

Ostrejša pravila glede kapitalske ustreznosti naj bi začeli ponovno uvajati po letu 2013, Tier 1 pa naj bi se na zahtevanih minimalnih šest odstotkov povzpел do leta 2019. Nove zahteve naj bi preprečile kolaps bank v primeru nove finančne krize (Banka za mednarodne poravnave, 2011).

Slovenske banke bodo morale kar najhitreje slediti mednarodnim standardom, saj bomo le na takšen način dosegli primerljivost z ostalimi tujimi bankami. Največjo vlogo pri tem ima Banka Slovenije, ki s predpisi in priporočili določa hitrost in smer prilagajanja poslovnih bank svetovnemu bančnemu sektorju.

---

¹⁵ Države članice G-20 so: Argentina, Avstralija, Brazilija, Kanada, Kitajska, Francija, Nemčija, Indija, Indonezija, Italija, Japonska, Mehika, Rusija, Saudska Arabija, Južna Afrika, Južna Koreja, Turčija, Velika Britanija in ZDA ter Evropska unija.

¹⁶ Temeljni kapital (»Tier 1«), sestavljen iz osnovnega kapitala in rezerv, je ključna sestavina kapitala banke, ki s svojimi lastnostmi daje banki najboljšo zaščito banke pred pojavom nesolventnosti, saj omogoča absorpcijo nepričakovanih izgub, nastalih v poslovanju banke.

SKLEP

Kreditiranje prebivalstva je pomemben del poslovanja bank. V okolju velike konkurence in velikega interesa tujcev po lastništvu morajo banke pri izvajanju svoje kreditne aktivnosti, minimizirati vsa tveganja, katerim so izpostavljene. Krediti prebivalstvu zaradi svoje razpršenosti in relativne majhnosti posameznega kredita predstavljajo investicijski portfelj, ki je relativno homogen. Le uspešno upravljanje s kreditnim tveganjem, ki je najpomembnejše, omogoča, da bodo banke dosegale pričakovane rezultate.

Prebivalstvo je tisti sektor, ki v določenem finančnem sistemu predstavlja gospodarske celice z največ prihranki. To seveda ne velja za vse posamezne gospodarske celice sektorja prebivalstva. Kreditne storitve so vse tiste, s pomočjo katerih banke plasirajo svoj denar. Banke posojajo svoj denar tudi sektorju prebivalstva, za kar prejemajo obresti. Krediti prebivalstvu so le del aktivne strani bilance banke, saj banke plasirajo denar tudi podjetjem in kupujejo različne vrste vrednostnih papirjev. Pri aktivnih poslih banka nastopa kot upnik. Za kredite prebivalstvu je predvsem značilno, da je posamezen kredit enemu komitentu relativno majhen v primerjavi z ostalimi plasmaji banke.

Diplomsko delo se osredotoča na analizo zadolževanja prebivalstva v Sloveniji, ki se je v zadnjih letih povečala, k temu pa je poleg nizkih obrestnih mer in pestre ponudbe bančnih produktov pripomogla tudi sprostitev nacionalnih varčevalnih shem. Poleg nižanja obrestne mere se je zniževala tudi inflacija, kar je povečalo izvozno konkurenčnost in kupno moč gospodinjestev. Zaradi tega so posamezniki postali bogatejši in povpraševanje po kreditih se je povečevalo. Gospodinjstva so se pretežno zadolževala v obliki stanovanjskih kreditov, povečano pa je bilo tudi povpraševanje po kreditih za potrošnjo in deloma tudi za financiranje naložb na kapitalskih trgih. V Sloveniji se je kreditiranje povečevalo vse od leta 2003 dalje. V času, ko se je pričela svetovna finančno-gospodarska kriza, so v Sloveniji banke povečevale deleže odobrenih kreditov prebivalstvu, predvsem se je povečal delež stanovanjskih kreditov. Seveda pa so se pogoji odobritve kredita posamezniku zaostri, banke so zaostriale pogoje zavarovanja kredita, bonitete kreditojemalcev pa so se zmanjšale. V Sloveniji se je kriza začela kazati septembra 2008. Zaradi negotovosti razvoja krize in, ker so se proti koncu leta 2008 realne obrestne mere nekoliko povečale, se je zmanjšalo kreditiranje v Sloveniji in v evroobmočju. Zmanjševanje dinamike kreditiranja gospodinjestev je predvsem posledica umirjanja cen in tudi števila transakcij na nepremičninskem trgu in ohlajanja domače zasebne potrošnje. Na osnovi podatkov, ki sem jih predstavila v četrtem poglavju je razvidno, da se je obseg novih posojil gospodinjstvom z začetkom krize v Sloveniji zmanjšal. Manjša kreditna aktivnost prebivalstva se je nadaljevala tudi v letu 2009. Večina posojil gospodinjstvom so predstavljala stanovanjska in dolgoročna posojila. V začetku leta 2010 se je kreditiranje prebivalstva nekoliko povečalo predvsem zaradi zadolževanja gospodinjestev za stanovanjske namene. Tudi poslovna politika bank je naklonjena h krepitevi stanovanjskih kreditov, saj so se pribitki za tovrstne kredite gospodinjstvom okrepili manj kot pri nekaterih drugih vrstah kreditov.

V zadnjem delu diplomskega dela sem se posvetila dejavnikom, ki vplivajo na ponudbo kreditov in se v tej luči osredotočila na zakonodajno okolje in bančne regulativne, po katerih banke poslujejo. Trenutno je v postopku implementacije nov kapitalski sporazum

Basel III, katerega bodo morale banke začeti upoštevati najkasneje leta 2019. Nove zahteve naj bi preprečile kolaps bank v primeru nove finančne krize. Banka se s tveganji srečuje praktično pri vsakem poslu in upravljanje vseh tveganj je za banke ključnega pomena. Neujemanje po določenih postavkah bilance odraža dejstvo, da je banka sprejela neko vrsto tveganja. Tveganje v bančnem poslovanju izvira že iz same narave obstoja banke in njene ključne funkcije spreminjanja naložb. Pri vsakem preoblikovanju naložb banka spremeni neko lastnost naložb in tako povzroči neujemanje oziroma neuskklajenost naložb in obveznosti v tej lastnosti. Istočasno pa je prevzemanje tveganja glavni vir zaslužka za banko. Brez prevzemanja tveganja banka kot finančna institucija ne bi obstajala. Tveganje je povezano z negotovostjo, ki se odraža v nepričakovanih spremembah dogodkov. Za banke kot kreditodajalce negotovost izhaja iz nepričakovanih sprememb obrestnih mer, toka depozitov in sposobnostjo kreditojemalca, da kredit vrne. Tveganja s katerimi se sooča banka pri svojem poslovanju ter njihovo uspešno obvladovanje ter spoštovanje predpisanih standardov predstavljajo dejavnike, ki vplivajo na obseg ponudbe kreditov in posledično prikazujejo nasprotno stran povpraševanju po kreditih. Spremljanje prihodnjega dogajanja nam bo lahko pojasnilo, kako se bodo zaostrena pravila obvladovanja tveganj odrazila v ponudbi kreditov in kako bo v prihodnjih letih tudi to vplivalo na nadaljnje gibanje kreditov in zadolževanje prebivalstva.

LITERATURA IN VIRI

1. Banka Slovenije. (2004). *Bilten Banke Slovenije* (letnik 12, št. 12). Ljubljana: Banka Slovenije.
2. Banka Slovenije. (2004). *Bilten Banke Slovenije* (letnik 13, št. 1). Ljubljana: Banka Slovenije.
3. Banka Slovenije. (2006). *Bilten Banke Slovenije* (letnik 15, št. 1). Ljubljana: Banka Slovenije.
4. Banka Slovenije. (2008). *Bilten Banke Slovenije* (letnik 17, št. 2). Ljubljana: Banka Slovenije.
5. Banka Slovenije. (2010). *Bilten Banke Slovenije* (letnik 19, št. 10). Ljubljana: Banka Slovenije.
6. Banka Slovenije. (2010). *Bilten Banke Slovenije* (letnik 19, št. 12). Ljubljana: Banka Slovenije.
7. Banka Slovenije. (2011). *Bilten Banke Slovenije* (letnik 20, št. 3). Ljubljana: Banka Slovenije.
8. Bass, R. M. V. (1985). *The Nature of Credit and its History*. Credit Management Handbook. Aldershot, Brookfield. Vermont. Gower.
9. Borak, N. (2000). *Baselska načela preudarnega bančnega poslovanja*. Ljubljana: Zveza ekonomistov Slovenije.
10. Bric, U. (2009, 09. junij). Cenejša posojila v švicarskih frankih ali evrih? *Cekin.si*. Najdeno 04. novembra 2010 na spletnem naslovu http://cekin.si/clanek/posojila_in_varcevanja/cenejsa-posojila-v-svicarskih-frankih-ali-evrih.html
11. Čibej, J. A. (1998). *Kako banke računajo obresti?* Ljubljana: Združenje bank Slovenije.
12. Čibej, J. A. (2001). Interkalarne obresti – past pri računanju EOM? *Bančni vestnik*, Ljubljana, 50 (1–2), 29–32.
13. Dimovski, V. (1999). *Bančništvo*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
14. Dimovski, V. & GREGORIČ, A. (2000). *Temelji bančništva*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
15. Ekonomsko ogledalo – julij–avgust 2010 (2010, 10. september). Najdeno 18. novembra 2010 na spletnem naslovu http://www.umar.gov.si/publikacije/ekonomskoogledalo/publikacija/zapisi/ekonomsko_ogledalo_julij_avgust_2010/39/?tx_ttnews%5Byear%5D=2010&cHash=67abd5f68e
16. Ekonomsko ogledalo – februar 2011 (2011, 04. marec). Najdeno 14. marca 2011 na spletnem naslovu http://www.umar.gov.si/publikacije/ekonomsko_ogledalo/publikacija/zapisi/ekonomsko_ogledalo_februar_2011/39/?tx_ttnews%5Byear%5D=2011&cHash=632facc51b
17. Filipič, D. & Markovič-Hribernik, T. (1998). *Osnove financ*. Maribor: Ekonomsko-poslovna fakulteta.
18. Fisher, I. (1906). *The Rate of Interest*. New York: Mac Millan.
19. Frantar, T. (1993). *Stvarno pravo: stvarne pravice, posest, nujne poti, meje, kmetijska zemljišča*. Ljubljana: Gospodarski vestnik.
20. Hofmann, B. (2003). EMU and the Transmission of Monetary Policy: Evidence from Business Lending Rates. *Empirica*, ZEI: University of Bonn, 1–19.
21. *Internetna stran Statističnega urada Republike Slovenije*. <http://www.stat.si/>
22. *Internetna stran Banke za mednarodne poravnave*. <http://www.bis.org/>

23. Jašovič, B. (2001, 28. oktober). Slovo od TOM-a. *Moje finance*. Najdeno 21. november 2010 na spletnem naslovu <http://www.mojefinance.si/12469/Slovo-od-TOM>
24. Jurančič, I. (2001). Poslavljanje od TOM-a. *Gospodarski vestnik*, Ljubljana, 17. 12. 2001, 26–27.
25. Kelemen, N. (2007). Pasti ameriškega »subprime« trga. *Bančni vestnik*, Ljubljana, 56 (10), 21–22.
26. Lastniška struktura bančnega sektorja. *Združenje bank Slovenije*. Najdeno 09. marca 2011 na spletnem naslovu <http://www.zbs-giz.si/zdruzenje-bank.asp?StructureId=478>
27. Lee, M. (2007, 23. marca). Subprime Mortgages: A Primer. *NPR*. Najdeno 02. decembra 2010 na spletnem naslovu <http://www.npr.org/templates/story/story.php?storyId=9085408>
28. Pečovnik, G. (2007, 15. oktober). Ocenjevanje bonitete: Kako banke ocenjujejo boniteto? *Revija Kapital*. Najdeno 30. septembra 2010 na spletnem naslovu <http://www.revijakapital.com/dfs/clanki.php?idclanka=96>
29. Polanec, S., Logaj, T. & Savšek, S. (2009). *Temelji ekonomije 1: Makroekonomija*. Zapiski predavanj in vaje. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
30. Ribnikar, I. (1994). *Od denarja do medvedjega trenda*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
31. Ribnikar, I. (1999). *Monetarna ekonomija 1*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
32. Saje, J. (2002). Morebiten šok na prehodu v nominalizem. *Gospodarski vestnik*, Ljubljana, 26, 16.
33. Saunders, A. (2000). *Financial Institutions Management. A modern prospective*. Boston: Irwin/McGraw-Hill Companies, Inc.
34. Sklep o razvrstitvi aktivnih bilančnih in zunajbilančnih postavk banke. *Uradni list RS* št. 28/2007.
35. Sklep o upravljanju s tveganji in izvajanju procesa ocenjevanja ustreznega notranjega kapitala za banke in hranilnice. *Uradni list RS* št. 85/2010.
36. Špacapan, B. (2007, 02. april). Zadolževanje prebivalstva: Navada ali nuja? *Revija Kapital*. Najdeno 26. septembra 2008 na spletnem naslovu <http://revijakapital.oblikovanje.com/kapital/poslovnefinance.php?idclanka=4594>
37. Štiblar, F. (2008a). *Globalna kriza in Slovenija*. Najdeno 17. avgusta 2010 na spletnem naslovu www.pf.uni-lj.si/media/stiblar.kriza.in.slovenija.pdf
38. Štiblar, F. (2008b). *Svetovna kriza in Slovenci: kako jo preživeti?* Ljubljana: Založba ZRC.
39. *Tržni deleži osmih največjih bank v slovenskem bančnem sistemu konec leta 2009*. NLB. Najdeno 09. marca 2011 na spletnem naslovu http://www.nlb.si/cgi-bin/nlbweb.exe?a=print_slo&doc=9958&SeS=6624973849716-1184809067&errmsg=
40. Volksbank d.d. (2007). Letno poročilo podjetja Volksbank d.d. Ljubljana: Volksbank d.d.
41. Vpliv finančne krize na kreditni trg v Sloveniji. *Ekonomski izzivi* (2010). Najdeno 02. avgusta 2010 na spletnem naslovu www.umar.gov.si/fileadmin/.../izzivi/2010/EI2010financno_poglavje.pdf
42. Zakon o bančništvu. *Uradni list RS* št. 131/2006.
43. Zakon o Banki Slovenije. *Uradni list RS* št. 72/2006.

44. Zakon o gospodarskih družbah. *Uradni list RS* št. 42/2006.
45. Zakon o potrošniških kreditih. *Uradni list RS* št. 59/2010.

KAZALO PRILOG

Priloga 1: Sestavine kreditne pogodbe	1
Priloga 2: Izpeljava Fisherjeve enačbe	2

Priloga 1: Sestavine kreditne pogodbe

Kreditna pogodba mora vsebovati naslednje informacije:

1. vrsto potrošniškega kredita (npr. hipotekarni kredit, finančni najem (leasing), odlog plačila, gotovinsko posojilo, prekoračitev na plačilnem računu);
2. firmo ali ime in sedež ali naslov dajalca kredita in kreditnega posrednika, če se pogodba sklepa s pomočjo kreditnega posrednika;
3. skupni znesek kredita in pogoje črpanja;
4. obdobje trajanja kreditne pogodbe;
5. blago ali storitev in njeno vrednost, če gre za kredit v obliki odloga plačila ali za povezano kreditno pogodbo;
6. kreditno obrestno mero in pogoje za njeno uporabo, in če obstaja, indeks ali referenčno obrestno mero, če se uporablja za začetno kreditno obrestno mero, obdobja, pogoje in postopke za spreminjanje kreditne obrestne mere. Kadar se v različnih okoliščinah uporabljajo različne kreditne obrestne mere, se informacije navedejo za vsako od njih;
7. efektivno obrestno mero in skupni znesek, ki ga mora plačati potrošnik in je izračunan ob sklenitvi kreditne pogodbe z navedbo vseh predpostavk za izračun obresti;
8. znesek, število in pogostost plačil, vrstni red dodelitve plačil za različne zneske, ki jih dolguje potrošnik in so zaračunani po različnih kreditnih obrestnih merah ter podatek o obročnem ali anuitetnem odplačevanju kredita;
9. pravico potrošnika, da pri kreditni pogodbi z dogovorjenim postopnim odplačevanjem glavnice, sklenjeni za določen čas, na njegovo zahtevo brezplačno med trajanjem kreditne pogodbe pridobi izračun stanja kredita v obliki amortizacijskega načrta, ki prikazuje dolgovane zneske in obdobja ter pogoje v zvezi s plačilom teh zneskov, razčlenitev vsakega odplačila s prikazom odplačila glavnice in obresti, izračunane na podlagi kreditne obrestne mere, ter morebitne dodatne stroške. Če obrestna mera ali dodatni stroški niso nespremenljivi, mora načrt vsebovati navedbo o veljavnosti podatkov v načrtu do naslednje spremembe kreditne obrestne mere ali dodatnih stroškov v skladu s kreditno pogodbo;
10. stroške vodenja enega ali več računov za izvajanje plačilnih transakcij in črpanj, razen če odprtje računa ni obvezno, stroške uporabe plačilnih sredstev za plačila in črpanja ter druge stroške, ki izhajajo iz kreditne pogodbe, in pogoje, pod katerimi se lahko ti stroški spremenijo;
11. stroške notarskih storitev, če obstajajo;
12. zamudno obrestno mero z navedbo pravila za njeno prilagoditev in morebitne stroške pri zamudi ter opozorilo o posledicah neplačanih dospelih plačil;
13. pravico potrošnika do predčasnega odplačila kredita in pravico dajalca kredita do nadomestila ter način določitve tega nadomestila;
14. izpisek, ki prikazuje obdobja in pogoje za plačilo obresti ter periodičnih in neperiodičnih stroškov, če se stroški in obresti plačujejo brez odplačila glavnice;
15. zavarovanja, če obstajajo;
16. obstoj oziroma neobstoj pravice potrošnika do odstopa od pogodbe, obdobje trajanja in druge pogoje za njeno uveljavljanje, vključno z informacijami o obveznosti potrošnika do plačila črpane glavnice in obresti v skladu s tretjim odstavkom 17. člena tega zakona in zneskom dnevni obresti;
17. pravice potrošnika pri odstopu od povezane kreditne pogodbe in pogoje za njihovo uveljavljanje v skladu z 18. členom tega zakona;

18. pravico potrošnika do razdora in odpovedi kreditne pogodbe ter informacije o postopkih za uveljavljanje te pravice;
19. obstoj oziroma neobstoj zunajsodnih postopkov za reševanje pritožb potrošnikov in drugih pravnih sredstev ter pouk o možnostih njihovega uveljavljanja;
20. ime in naslov nadzornega organa, pristojnega za nadzor nad dajalci kreditov in kreditnimi posredniki;
21. pri kreditnih pogodbah, pri katerih je obračun povezan z uporabo tuje valute, navedbo tuje valute in vrsto tečaja, po katerem se izračunava vrednost v domači valuti, z opozorilom, da se ob spremembi tečaja lahko spremenijo tudi predvideni zneski posameznih plačil;
22. druga pogodbena določila in pogoje (Zakon o potrošniških kreditih, Ur. l. RS, št. 59/2010-ZPotK-1).

Priloga 2: Izpeljava Fisherjeve enačbe

Najbolj enostavna izpeljava povezave med nominalno in realno obrestno mero je, če si zamislimo naslednji primer. Recimo, da privarčujemo eno enoto končne dobrine, ki ima v trenutku 0 ceno enako P_0 . Privarčevan del dohodka lahko namenimo za nakup obveznice (ali pa naredimo bančni depozit), ki nam prinese obresti po nominalni stopnji i . V trenutku 1 je gospodinjstvo dobilo $P_0(1+i)$, torej glavnico P_0 in obresti iP_0 . V dobrinah izraženo varčevanje pa dobimo tako, da nominalno premoženje delimo s P_1 . Tako je realno premoženje v trenutku 1 enako:

$$\frac{P_0(1+i)}{P_1}$$

in je to realni obrestni faktor,

$$1+r = \frac{P_0(1+i)}{P_1}$$

saj nam pove, koliko več dobrin imamo v trenutku 1 v primerjavi s trenutkom 0. Razmerje med ceno dobrin(e) v trenutku 1 in ceno dobrine v trenutku 0, torej:

$$\frac{P_1}{P_0}$$

pa je inflacijski faktor, ki ga lahko zapišemo kot $1+\pi$, kjer je π oznaka za stopnjo inflacije. Če prepišemo zgoraj zapisano enačbo, lahko dobimo Fisherjevo enačbo (Fisher, 1906):

$$1+r = \frac{1+i}{1+\pi};$$

ki povezuje nominalno obrestno mero, realno obrestno mero in stopnjo inflacije. To enačbo pa lahko prepišemo še nekoliko drugače:

$$1 + i = (1 + \pi)(1 + r);$$

oziroma:

$$r = \frac{i - \pi}{1 + \pi}.$$

Ta zadnja enačba nam omogoča zapisati preprosto povezavo med omenjenimi spremenljivkami. Namreč če je stopnja inflacije relativno nizka, npr. nekaj odstotkov, je imenovalec blizu 1, zato lahko realno obrestno mero zapišemo kot:

$$r = i - \pi,$$

oziroma nominalno obrestno mero kot:

$$i = r + \pi.$$

To pomeni, da je realna obrestna mera razlika med nominalno obrestno mero in stopnjo inflacije oziroma nekoliko drugače, da je nominalna obrestna mera vsota realne obrestne mere in stopnje inflacije. Pomembno pa je poudariti, da na nominalno obrestno mero vpliva pričakovana inflacija, torej je namesto π bolj smiselno pisati $E(\pi)$; kjer E pomeni matematična pričakovanja, ali pa π_e in povezavo kot:

$$i = r + \pi_e.$$